

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Особливості діяльності підприємств малого бізнесу та їх вплив на
побудову системи обліку та оподаткування (на прикладі ТОВ «Простір-Т»)

Виконала: студентка 6 курсу, групи ПОМ-61
спеціальності 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

Дідик І.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

Кіляр О.Р.

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

(підпис)

Співак С.М.

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Співак С.М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль

2022

3

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	8
1.1. Діяльність суб'єктів малого підприємництва та їх місце в розвитку національної економіки	8
1.2. Особливості малого бізнесу, що є визначальними при побудові обліку та виборі системи оподаткування	16
1.3. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Простір-Т»	20
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ	26
2.1. Побудова системи обліку суб'єктами малого підприємництва	26
2.2. Облік активів на малих підприємствах	30
2.3 Облік капіталу, зобов'язань та результатів діяльності малих підприємств	38
2.4. Звітність малих підприємств	44
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПРОСТІР-Т»	48
3.1 Аналіз динаміки складу та структури майна ТОВ «Простір-Т»	48
3.2. Оцінка фінансового стану підприємства	54
Висновки до розділу 3	58
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	60
4.1. Охорона праці на досліджуваному підприємстві	60
4.2. Інженерний захист персоналу об'єкту та населення. Правила застосування	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	64
ДОДАТКИ	68
БІБЛІОГРАФІЯ	68

АНОТАЦІЯ

Дідик І.В. Особливості діяльності підприємств малого бізнесу та їх вплив на побудову системи обліку та оподаткування (на прикладі ТОВ «Простір-Т»). – Рукопис.

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2022

Робота присвячена дослідженню діяльності підприємств малого бізнесу та впливу організаційно-правових особливостей їх діяльності на побудову системи обліку та оподаткування. В контексті цього автором досліджено роль малого бізнесу в розвитку національної економіки та ступінь державної підтримки малих підприємств.

Узагальнено організаційні підходи до вибору форми бухгалтерського обліку з огляд на особливості господарської діяльності. Розкрито методику обліку на малих підприємствах, відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів. Висвітлено особливості вибору системи оподаткування та відображення цих процесів у системі бухгалтерського обліку та звітності.

Проаналізовано стан майна підприємства та джерел його утворення. Дано оцінку стану платоспроможності та фінансової стійкості, а також розглянуто динаміку результативних показників діяльності досліджуваного підприємства.

Ключові слова: малі підприємства, система обліку, система оподаткування, облік, аналіз.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Суб'єкти малого підприємництва займають вагомe місце у розвитку національної економіки. Зважаючи на особливості господарської діяльності вони, на відміну від інших, максимально швидко реагують на кризові явища та екстремальні процеси, що відбуваються в економіці країни. Суб'єкти малого підприємництва займають також важливе місце в розвитку соціальної сфери через створення великої кількості робочих місць та сплату податків до бюджетів різних рівнів. В свою чергу, держава намагається створити максимально сприятливий клімат для розвитку малого бізнесу та масштабування його доходів. Зважаючи на вищевикладене актуальним є питання дослідження особливостей системи обліку та оподаткування таких підприємств.

Дослідженням питань розвитку малого бізнесу, а також особливостей ведення обліку та звітності малими підприємствами присвячено багато праць вчених-економістів. Зокрема це роботи: Бортнік С.М., Вознюк А.О., Горюнов Д., Гоголь Т.А., Довбуш А.В., Кравченко О., Козак С.І., Крисак А.О., Мусятковська О.С., Ситник Н.С., Подолянчук О.А., Павелко О.В.

Метою даного дослідження є узагальнення теоретико-методичних та практичних підходів до побудови обліку та оподаткування на підприємствах малого бізнесу з врахуванням особливостей діяльності таких підприємств.

Відповідно до даної мети в роботі ставляться такі завдання:

- дослідити організаційні особливості діяльності малих підприємств;
- розкрити вплив малого бізнесу на розвиток національної економіки;
- вивчити особливості вибору системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва;
- узагальнити організаційно-методичні підходи до побудови обліку на малих підприємствах;

- дослідити особливості відображення в обліку та звітності активів, капіталу та зобов'язань малих підприємств;
- проаналізувати динаміку та структуру статей балансу досліджуваного підприємства;
- оцінити рівень платоспроможності та результативні показники діяльності ТОВ «Простір-Т»;

Об'єкт дослідження є господарська та фінансова діяльність ТОВ «Простір-Т».

Предмет дослідження організаційні підходи до створення та діяльності підприємств малого бізнесу та методика побудови системи обліку та оподаткування малих суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи. Формалізація та гіпотетико-дедуктивний методи для дослідження ролі малого бізнесу в національній економіці.

Абстрагування та узагальнення в процесі дослідження особливостей діяльності підприємств малого бізнесу та їх впливу на побудову систем обліку та оподаткування.

Горизонтального та вертикального налізу для оцінки статей балансу підприємства. аналіз коефіцієнтів для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали наукові публікації за даною тематикою, навчальна література, дані статистичних спостережень, законодавчі та нормативно-правові документи що регламентують питання бухгалтерського обліку та оподаткування, фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства.

Практичне значення роботи полягає в тому, що сформульовані автором в процесі дослідження висновки та пропозиції можуть мати практичне застосування в діяльності досліджуваного ТОВ «Простір-Т»

Наукова новизна отриманих результатів. Автором узагальнено теоретичні та організаційно-методичні підходи до побудови обліку на малих підприємствах

Структура та обсяг роботи. Виконана кваліфікаційна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, додатків та списку бібліографії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1 Діяльність суб'єктів малого підприємництва та їх місце в розвитку національної економіки

Розвиток малого підприємництва є, без сумніву, одним з важливих завдань, які необхідно вирішувати в призмі розбудови та розвитку національної економіки. Малі підприємства, як повноцінні суб'єкти господарювання, роблять доволі значний внесок в розмір ВВП, розширення темпів зайнятості населення, зростання рівня доходів населення, розвиток соціальної сфери держави і т.д.

Для детального дослідження місця малих підприємств в національній економіці та їх впливу на її розвиток, на наш думку, необхідно перш за все зупинитись на розгляді питання – що таке мале підприємство, які особливості його функціонування та роль в національній економіці.

Дослідження сутності малого підприємства, як окремого суб'єкта господарювання необхідно розпочинати з розгляду такого базового поняття як «підприємство».

Відповідно до ст. 62 Господарського кодексу України «підприємство — це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГКУ та іншими законами. Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням,

ідентифікаційний код та діє на основі статуту, якщо інше не встановлено законом» [9].

В залежності від різних класифікаційних ознак підприємства поділяються на значну кількість видів. Доволі вичерпна класифікація підприємств представлена у дослідженні Великої О.Ю. (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація підприємств в Україні

Класифікаційна ознака	Види підприємств
Мета і характер діяльності	Комерційне підприємство. Некомерційне підприємство
Розмір	Мікропідприємство. Мале підприємство. Середнє підприємство. Велике підприємство
Форма власності	Приватне підприємство. Колективне підприємство. Комунальне підприємство. Державне підприємство (у т.ч. казенне). Змішане підприємство. Спільне комунальне підприємство
Належність капіталу	Національне підприємство. Підприємство з іноземними інвестиціями. Іноземне підприємство
Спосіб утворення (заснування) та формування статутного капіталу	Унітарне підприємство. Корпоративне підприємство
Вид статуту	Підприємство, що працює з використанням модельного статуту. Підприємство, що працює з традиційним паперовим статутом, затвердженим учасниками.
Вид діяльності	Виробниче підприємство. Науково-дослідне підприємство. Торгівельне підприємство та ін.
Організаційно-правова форма	Одноосібне володіння. Кооператив Господарське товариство
Ступінь відповідальності	Акціонерне товариство: публічне акціонерне товариство приватне акціонерне товариство. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю. Повне товариство. Командитне товариство
Характер об'єднання підприємств	Асоціація. Корпорація. Консорціум. Концерн.
Ступень залежності від іншого підприємства	Головне. Дочірнє.

Детальні критерії поділу підприємств за розміром викладено в двох документах – Закон №2164-VIII та ГКУ. Варто зазначити, що у згаданому законі критерії розподілу вступили в дію з 1 січня 2018 року і вони дещо відрізняються

від ГКУ. Детально ці критерії наведені у додатку А. На нашу думку, варто звернути увагу на той факт, що віднесення підприємства до відповідного виду (за розміром) згідно розглянутих критеріїв має суттєвий вплив на побудову системи обліку та оподаткування, оскільки нормативно-правові документи передбачають різні обов'язки щодо обліку, звітності та оподаткування. Наочно ця різниця представлена у таблиці 1.2

Таблиця 1.2

Виконання вимог нормативно-правових актів залежно від розміру підприємства

№ п/п	Найменування показника	Мікро підприємство	Мале підприємство	Середнє підприємство	Велике підприємство
1	Форми фінансової звітності (пп. 1, 2 п. 2 розд. I НП(С)БО 25, НП(С)БО 1	№ 1-мс № 2-мс, щорічно	№ 1-м № 2-м, щоквартально	№ 1 і № 2 (проміжна квартальна фінансова звітність) № 1–5 (річна фінансова звітність)	
2	Подання податкової звітності тільки в електронній формі (п. 49.4 Податкового кодексу, далі – ПК)	Ні	Ні	Так	Так
3	Обов'язок складати фінансову звітність за міжнародними стандартами (ст. 1, ч. 2 ст. 12 ¹ Закону № 996)	Ні	Ні	Так	Так
4	Обов'язок оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком (ч. 2 ст. 14 Закону № 996)	Ні	Ні	Так	Так

Роль та місце малого бізнесу в розвитку макроекономічних процесів підтверджується результатами статистичних спостережень, які представлені у додатку Б.

Така вагома роль малого бізнесу пояснюється рядом особливостей: значна гнучкість до зміни факторів зовнішнього середовища (малі підприємства швидко мобільні, значно швидше можлива переорієнтація на впровадження нових або інших видів продукції, робіт, послуг, швидше реагування на зміни нормативно-правової бази, малий розмір вимагає менших капіталовкладень для впровадження нових технологій і т.д.). Також важливу роль в розвитку малого підприємства відіграє той факт, що одна особа одночасно займає кілька ключових посад – власник, керівник, головний спеціаліст чи генератор ідей, що дуже сильно підвищує ефективність системи менеджменту у малому бізнесі.

Разом з тим, в ефективній діяльності підприємств малого бізнесу значну зацікавленість має і держава. Окремі дослідники називають малий бізнес «хребет національної економіки» і така ситуація не лише в Україні, а й у багатьох розвинутих державах світу (див. рис. 1.1).

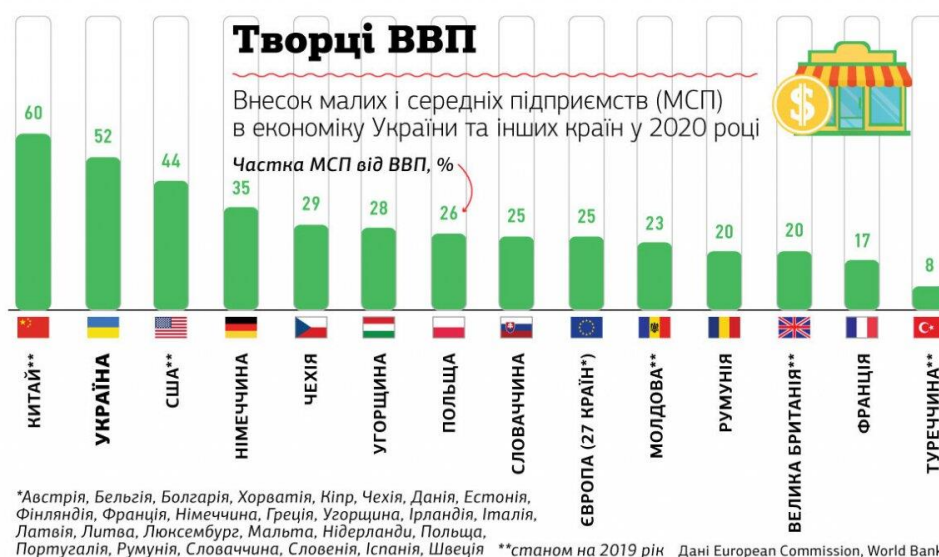

Рис. 1.1. Місце малого бізнесу в економіці України та світу

Привертають увагу результати викладені в дослідженні Бортнік С.: «В останні роки основні структурно-функціональні індикатори розвитку малих і середніх підприємств мали суттєві зрушення. ... При цьому малий і середній бізнес є провідним у забезпеченні зайнятості населення, оскільки забезпечує

робочими місцями три чверті працездатного населення країни. Зокрема з усієї чисельності працюючого населення у 6366,1 тис. осіб у 2020 році лише 24,7 % (1574,6 тис. осіб) було зайнято на великих підприємствах, тоді як 48,5% (3088,4 тис. чол.) – на середніх і 26,8 % (1703,1 тис. осіб) – на малих і мікропідприємствах, що у сукупності складає 75,3 % робочих місць.» [2].

Роль державної політики на розвиток малого бізнесу має два аспекти: з однієї сторони на сьогоднішній день існує величезна кількість програм для підтримки та розвитку малого бізнесу, а з іншої сторони держава вимагає чіткого та неухильно дотримання законодавчих та нормативно-правових актів, щодо діяльності малих підприємств, в тому числі в процесі участі в програмах державної підтримки.

Напрями державної підтримки підприємств малого бізнесу представлені на рисунку 1.2.

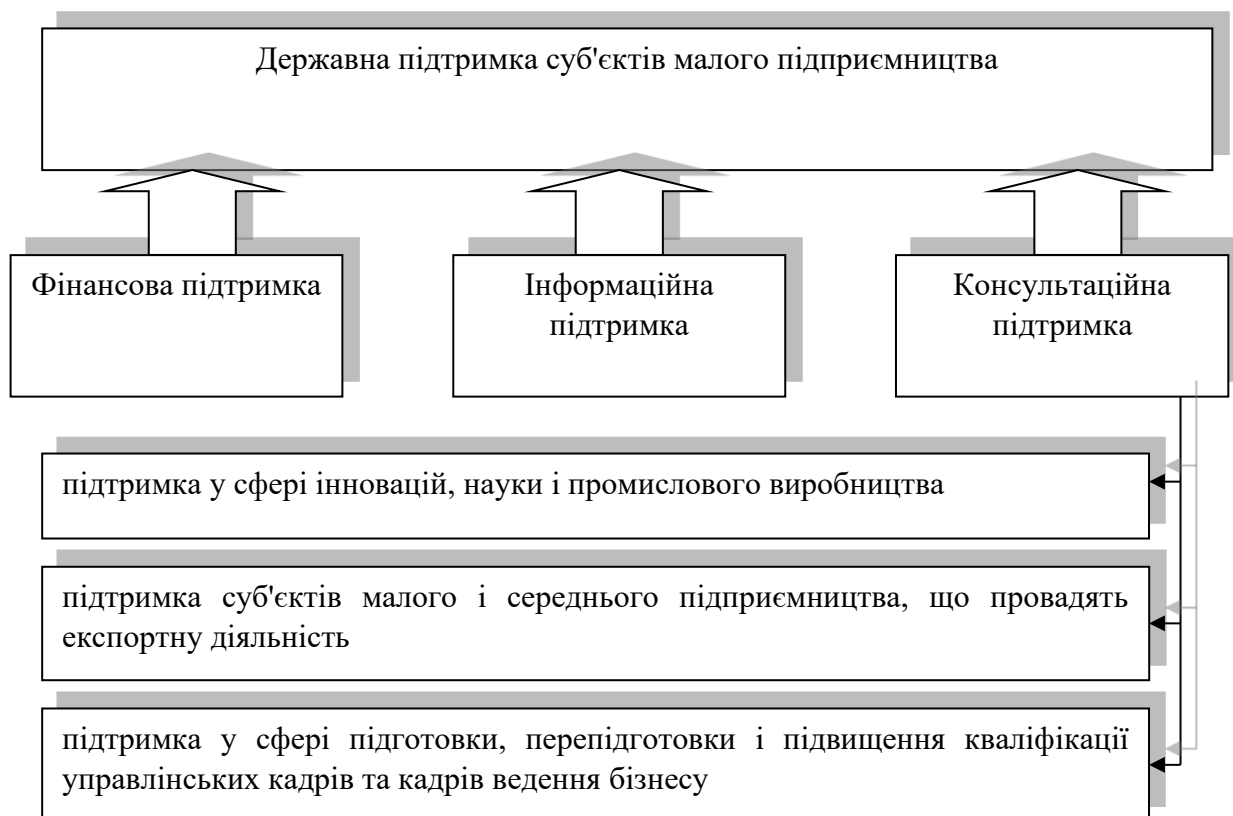

Рис. 1.2. Види державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва

Державна підтримка малого бізнесу реалізується через затверджені законодавчі та нормативно-правові акти. Основним з них є Закон «Про розвиток

і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», який передбачає мету, принципи та напрями державної політики в даній сфері (див. рис. 1.3) [42].

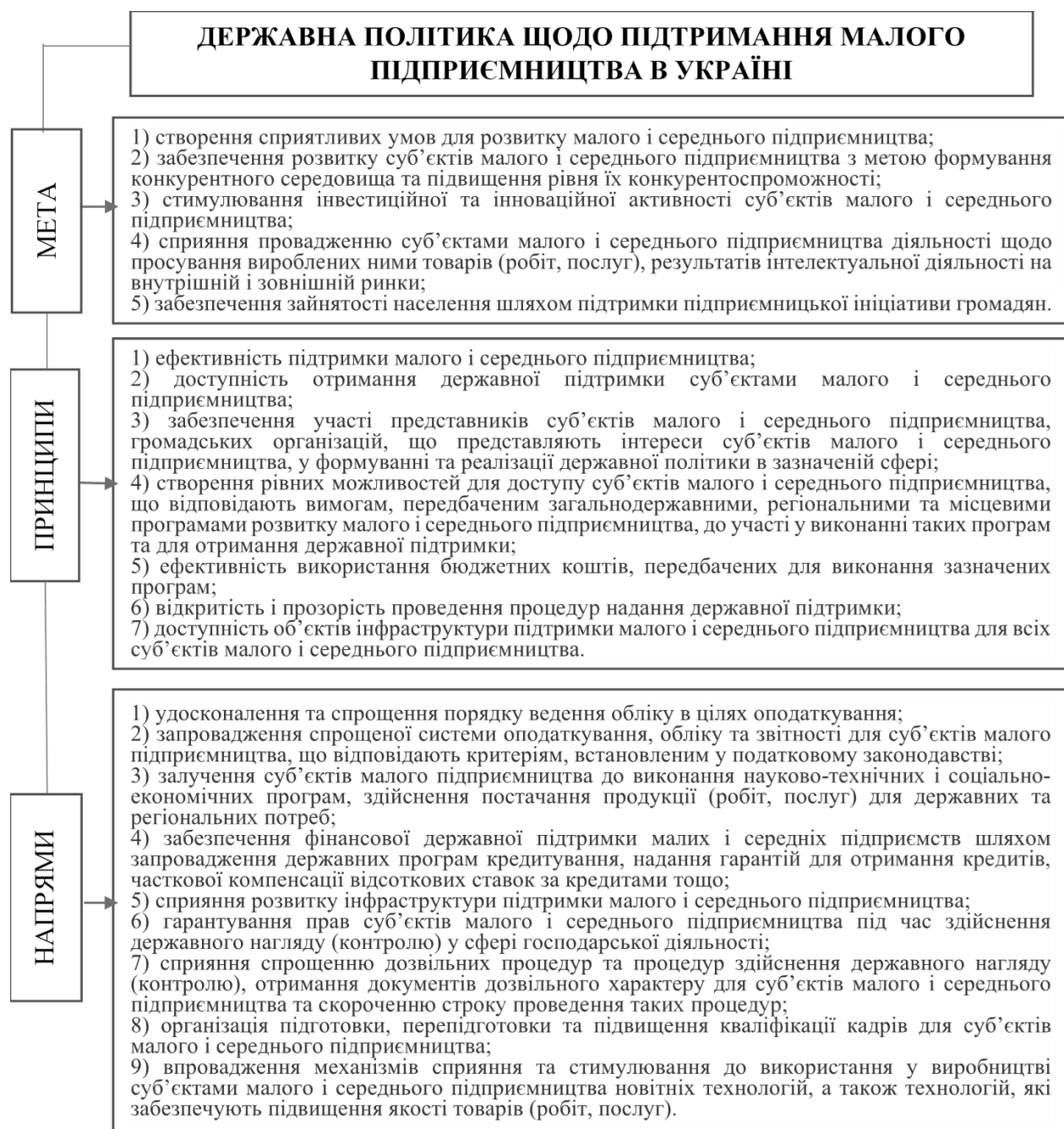

Рис. 1.3 Державне регулювання малого бізнесу в Україні

Ефективність розвитку малого бізнесу дещо знизилась під час пандемії COVID-19. Багато малих підприємств через карантинні обмеження припинили свою діяльність, або суттєво її скоротили. Відповідно це доволі негативно відобразилось і на макроекономічних показниках. Така ситуація потребувала

запровадження нових можливостей для відновлення роботи та розвитку малих підприємств та вагомої державної підтримки цього процесу.

З метою реалізації цієї підтримки, КМУ затверджено «Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020 – 2022 роки», очікувані результати якої представлено в додатку В. Окрім того, для підтримки малого бізнесу було також запущено велику кількість програм підтримки за участі міжнародних партнерів, їх перелік та характеристика наведені в додатку Г.

Розвиток бізнесу, вимагає залучення інвестицій. Оскільки в посткризовий період малі підприємства не володіли достатніми ресурсами для відновлення та розвитку, одним з важливих кроків фінансування було прийняття програми «Доступні кредити 5-7-9».

На рисунку 1.4. представлена динаміка використання цієї програми (в тому числі і малим бізнесом) впродовж останніх двох років.

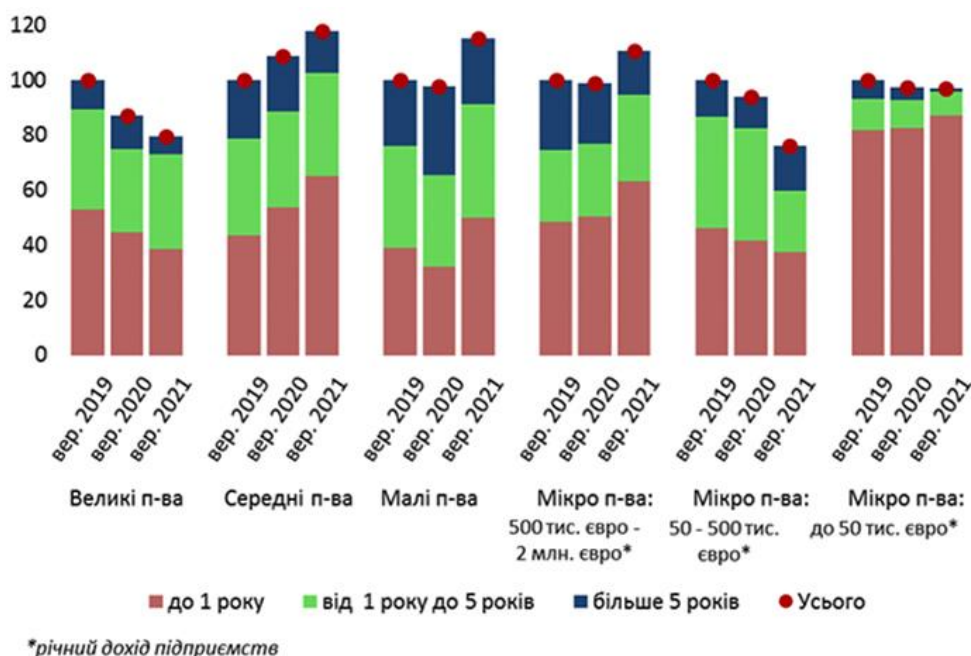

Рис. 1.4 Динаміка отриманих кредитів за програмами доступного кредитування [6]

Підсумовуючи викладене можемо зробити висновок про те, що малі підприємства без перебільшення є ваговою складовою у розвитку національної економіки. Зважаючи на особливості господарської діяльності вони, на відміну від інших, максимально швидко реагують на кризові явища та екстремальні процеси, що відбуваються в економіці країни. В свою чергу, держава намагається створити максимально сприятливий клімат для розвитку малого бізнесу та масштабування його доходів.

1.2. Особливості малого бізнесу, що є визначальними при побудові обліку та виборі системи оподаткування

Основними критеріями віднесення суб'єктів господарювання до малого бізнесу є обсяг реалізації та кількість працівників. З цього власне і випливає, що визначальними особливостями діяльності малих підприємств є:

— незначна кількість господарських операцій, які здійснюються на підприємстві, що зумовлює малу кількість первинних облікових та звітних документів;

— незначні обсяги реалізації продукції, робіт, послуг за звітний період;

— залучення малої кількості трудових ресурсів для виробничо-господарської діяльності.

Нормативно-правові акти, для малих підприємств юридичних осіб, передбачають можливість використання практично усіх існуючих форм обліку (рис. 1.5).

Однак, зважаючи на вищезазначене, для ведення обліку на малих підприємствах найбільш використовуваними є проста або спрощена форма обліку та звітності, які є оптимальними для такого типу підприємств. Дані форми обліку мають адаптований Спрощений план рахунків та реєстри бухгалтерського обліку.

Вибір форми бухгалтерського обліку залежить від виду діяльності підприємства. Якщо компанія має матеріаломістке виробництво із виконанням великої кількості операцій, але при цьому відповідає критеріям малого підприємства, то в такому випадку обирають журнальну або журнально-ордерну форму обліку. Якщо є у виробничо-господарській діяльності присутня незначна кількість однотипних операцій – то форма обліку може бути проста або спрощена (як правило для мікропідприємств).

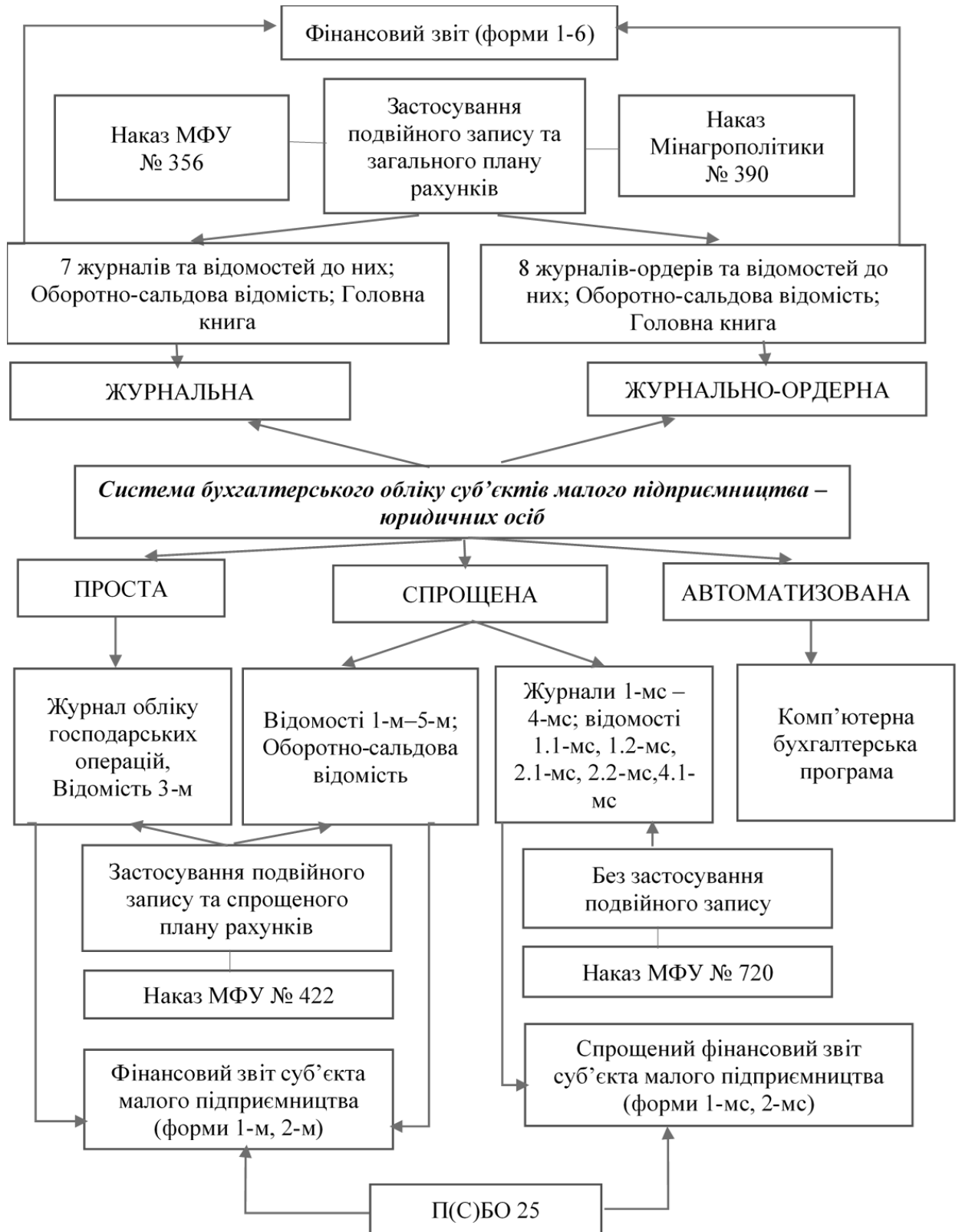

Рис. 1.5. Форми бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб [33]

Детально організація та методика обліку на малому підприємстві з врахуванням особливостей діяльності досліджуваного ТОВ «Простір-Т» буде розкрита у питанні 2.2.

Важливою складовою побудови системи обліку та звітності є обрана підприємством система оподаткування. Для малого бізнесу на законодавчому рівні передбачено можливість вибору однієї з двох форм: загальна або спрощена система оподаткування.

Зокрема, Довбуш А.В. зазначає: «Спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності передбачено особливий механізм справляння податків і зборів, яким встановлюється заміна сплати окремих податків і зборів сплатою єдиного податку в порядку та на умовах, визначених Податковим кодексом України, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності. Загальна система оподаткування, обліку та звітності є технічно громіздкою щодо ведення бізнесу з точки зору обліку та звітності. Проте вона дає можливість займатися будь-яким видом діяльності та характеризується відсутністю інших обмежень, які присутні при спрощеній системі оподаткування. До складу загальної системи оподаткування входить сукупність податків і зборів до бюджету, що нараховуються у порядку, встановленому законами України» [12].

Щодо переваг та недоліків систем оподаткування для малих підприємств, ведуться дискусії у багатьох наукових працях. Їх групування та узагальнення вичерпно представлено у праці Подоляк О.М. (див. табл. 1.3) .

Суб'єкти господарювання абсолютно вільні у своєму виборі, при цьому варто зазначити, що під час реєстрації юридичної особи автоматично стають платниками податку по загальній системі оподаткування, і якщо підприємство хоче обрати спрощену систему оподаткування то для цього під час реєстрації як платника податку обов'язково треба подати заяву про перехід на спрощену систему.

Для оптимального вибору системи оподаткування варто дослідити особливості кожної з них: вимоги до суб'єктів господарювання, кількість податків та їх ставки і т.д.

Переваги та недоліки систем оподаткування СМП [33]

Система оподаткування	Переваги	Недоліки
Загальна	відсутність обмежень у видах діяльності та обсягу доходу і кількості працівників; більш ширша можливість планування та оптимізації оподаткування (внаслідок впливу обсягу видатків на базу оподаткування); розмір сплачуваного податку на прибуток прямо залежить від обсягу прибутку за звітний період	складність адміністрування (більш суворі вимоги до ведення обліку та складання звітності); досить високе податкове навантаження, особливо за наявності найманих працівників тощо
Спрощена	простота нарахування єдиного податку; спрощене ведення обліку і відносна простота заповнення звітності; звільнення від сплати платником єдиного податку, низки податків і обов'язкових платежів; витрати на оплату продукції платників єдиного податку-юридичних осіб можуть бути віднесені на витрати контрагентами-платниками податку на прибуток	базою оподаткування є весь обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), без вирахування витрат підприємства

Оскільки в роботі ми досліджуємо діяльність малих підприємств-юридичних осіб, то далі наведемо можливі варіанти, щодо перелік податків саме для них (рис.1.6).

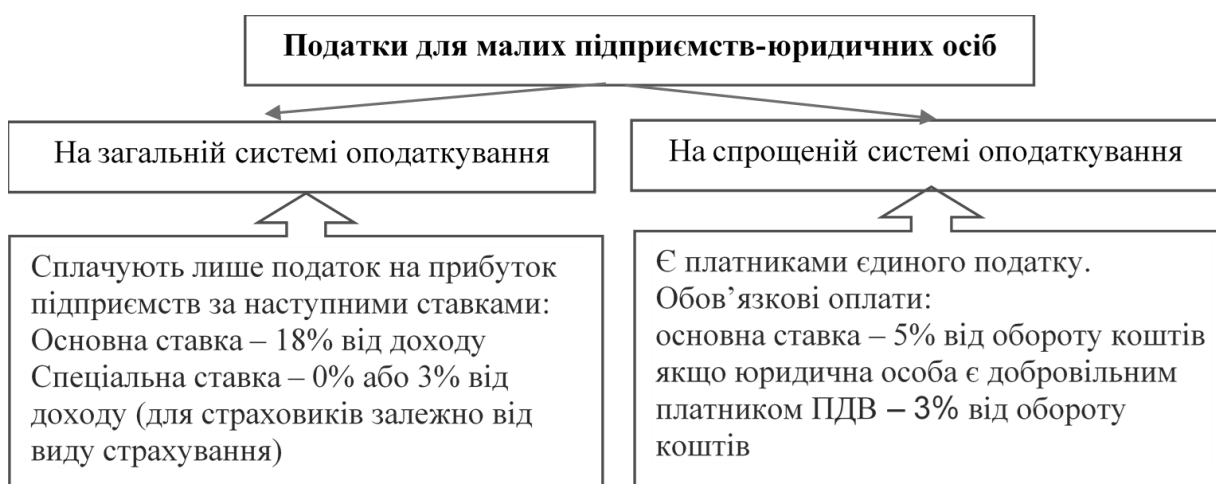

Рис.1.6 Види податків для малих підприємств-юридичних осіб

Детальну послідовність побудови системи обліку та її реалізацію будемо розглядати у питанні 2.2.

1.3 Техніко-економічна характеристика ТОВ «Простір-Т»

Досліджуване ТОВ «Простір-Т» відповідно до Статуту займається наданням в оренду нерухомого та рухомого майна. Підприємство працює в даній сфері майже 8 років, та впродовж останніх років, вело облік і звітність як мале підприємство, оскільки відповідало критеріям встановленим в ГКУ та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». На підприємстві у 2020 році працювало 4 особи, у 2021 році 3 особи. Така мала кількість працівників пояснюється тим, що на підприємстві немає виробничої діяльності, а наявний штат займається веденням бухгалтерського обліку та звітності та заключенням договорів про оренду майна.

Повна інформація про компанію, яка доступна в публічному просторі представлена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Характеристика ТОВ «Простір-Т»

№ з/п	Інформація про підприємство	Характеристика
1	Повне найменування юридичної особи	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПРОСТИР-Т
2	Скорочена назва	ТОВ "ПРОСТИР-Т"
3	Назва англійською	LIMITED LIABILITY COMPANY PROSTIR-T (LLC PROSTIR-T)
4	Статус юридичної особи	Не перебуває в процесі припинення
5	Код ЄДРПОУ	39538664
6	Дата реєстрації	09.12.2014 (7 років 10 місяців)
7	Уповноважені особи	Флиста Наталія Ярославівна
8	Розмір статутного капіталу	300 000,00 грн.
9	Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
10	Форма власності	Недержавна власність
11	Види діяльності	Основний: 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна Інші: 10.39 Інші види перероблення та консервування фруктів і овочів 46.19 Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту

		46.31 Оптова торгівля фруктами й овочами 46.38 Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та моллюсками 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
12	Відомості про органи управління юридичної особи	Загальні збори учасників, Директор
13	Частка держави в підприємстві згідно з реєстром Фонду держмайна України	0
14	Перелік засновників юридичної особи	Мандзій Василь Петрович Розмір внеску до статутного фонду: 300 000,00 грн Частка (%): 100,0000%

У своїй роботі підприємство керується затвердженим Статутом та законодавчими та нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність в сфері орендних операцій.

Фінансові результати діяльності підприємства за досліджуваний період представлені на графіку (рис.1.7).

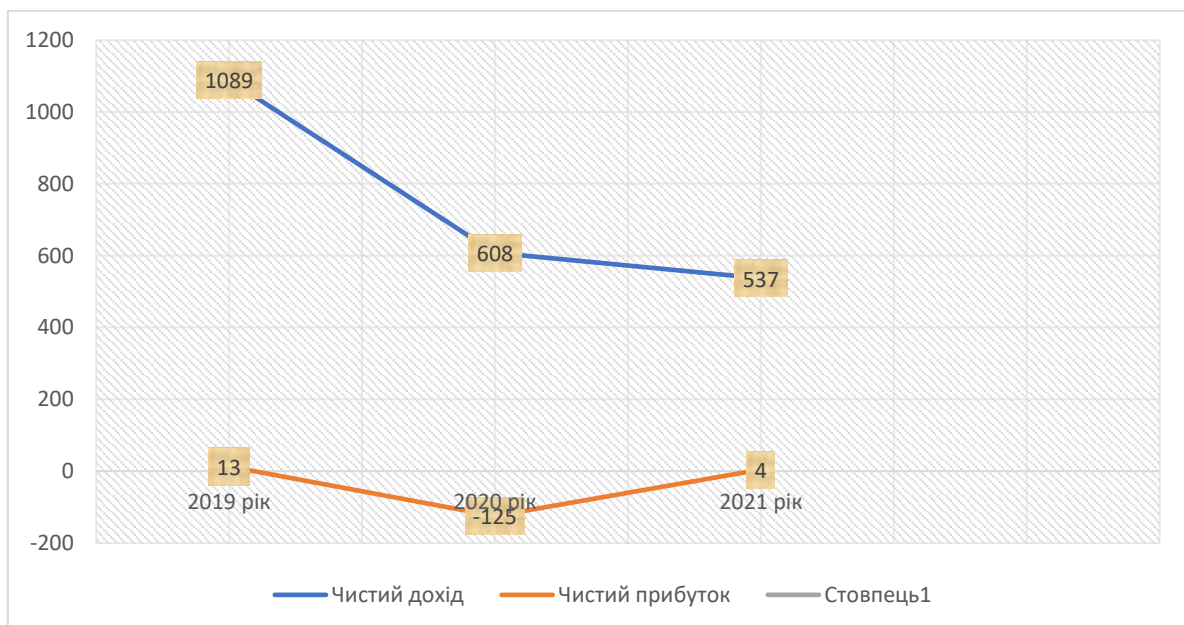

Рис.1.7. Динаміка фінансових результатів ТОВ «Простір-Т»

Для детальнішої характеристики використання ресурсів підприємства, розглянемо динаміку основаних показників за 2020 та 2021 роки (табл.1.5).

Основні показники діяльності ТОВ «Простір-Т»

Назва показника	2020 рік	2021 рік
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн. із одним десятковим знаком	608,4	537,4
Капітальні інвестиції в матеріальні активи (без ПДВ), тис. грн. із одним десятковим знаком	10,0	6,8
Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві продукції (товарів, послуг) (без ПДВ), тис. грн. із одним десятковим знаком	780,2	533,7
Амортизація, тис. грн. із одним десятковим знаком	140,4	74,3
Витрати на оплату праці, тис. грн. із одним десятковим знаком	198,7	202,9
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн. із одним десятковим знаком	43,7	44,6

Ключову роль для провадження та розвитку господарської діяльності підприємства займають необоротні активи. Інформація про наявність та рух цієї групи активів на досліджуваному підприємстві представлена в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Наявність та рух необоротних активів ТОВ «Простір-Т»

Вид активів	Первісна (переоцінена) вартість на початок року	Вартість активів, що надійшли за рік	Залишкова вартість на початок року	Залишкова вартість на кінець року	Нараховано амортизації за рік	Первісна (переоцінена) вартість повністю амортизованих активів
2020 рік						
Усього вартість необоротних активів в т.ч.	960,0	-	602,9	474,5	128,4	8,6
інженерні споруди	95,2	-	79,1	74,2	4,9	-
машини, обладнання та інвентар	18,4	-	14,2	12,7	1,5	8,6
транспортні засоби	576,8	-	296,5	188,2	108,3	-
інші матеріальні активи	10,6	-	8,0	7,1	0,9	-
інвестиційна нерухомість	255,0	-	205,1	192,3	12,8	-
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-	1,0
Незавершені капітальні інвестиції	-	6,8	-	-	-	-

2021 рік						
Усього вартість необоротних активів в т.ч.	956,0	-	474,5	400,2	73,4	17,3
інженерні споруди	95,2	-	74,2	69,3	4,9	-
машини, обладнання та інвентар	18,4	-	12,7	11,2	1,5	17,3
транспортні засоби	576,8	-	188,2	134,0	54,2	-
інші матеріальні активи	10,6	-	7,1	6,2	0,9	-
інвестиційна нерухомість	255,0	-	192,3	179,5	12,8	-
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-	1,0
Незавершені капітальні інвестиції	-	6,8	-	-	-	-

Інформація про величину та розподіл капітальних інвестицій досліджуваного підприємства представлено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Капітальні інвестиції ТОВ «Простір-Т»

Вид активів	Капітальні інвестиції	В т.ч. витрати на придбання та створення нових активів
2020 рік		
Усього капітальних інвестицій за видами активів	10,0	10,0
Матеріальні активи:	10,0	10,0
комп'ютерна та телекомунікаційна техніка	6,2	6,2
меблі та приладдя	3,8	3,8
2021 рік		
Усього капітальних інвестицій за видами активів	6,8	6,8
Матеріальні активи:	6,8	6,8
комп'ютерна та телекомунікаційна техніка	3,5	3,5
інше електричне й електронне устаткування	1,4	1,4
меблі та приладдя	1,9	1,9

Отже, досліджуване ТОВ «Простір-Т» працює в сфері надання послуг з оренди. Підприємство не здійснює виробничого процесу як такого. Обсяги активів та специфіка господарської діяльності обумовлюють особливості побудови системи обліку та вибору системи оподаткування для малих підприємств. Впродовж досліджуваного періоду фінансові результати підприємства стрімко змінювались. Такий значний спад у 2020 році пов'язаний

з карантинними обмеженнями, пов'язаними з пандемією COVID19. Значна частина контрагентів, які користувались послугами оренди не працювала, тому дохід суттєво скоротився, і не покрити усіх витрат діяльності, які мали місце в даному звітному періоді. Однак у 2021 році діяльність підприємства відновила і вийшла на позитивний фінансовий результат.

Висновки до розділу 1

Малий бізнес робить доволі значний внесок в розмір ВВП, розширення темпів зайнятості населення, зростання рівня доходів населення, розвиток соціальної сфери держави, що пояснюється рядом особливостей: значна гнучкість до зміни факторів зовнішнього середовища (малі підприємства швидко мобільні, значно швидше можлива переорієнтація на впровадження нових або інших видів продукції, робіт, послуг, швидше реагування на зміни нормативно-правової бази, малий розмір вимагає менших капіталовкладень для впровадження нових технологій і т.д.).

Вагому роль для успішного розвитку малого підприємництва має державна підтримка, яка реалізується через затверджені законодавчі та нормативно-правові акти. Роль державної політики на розвиток малого бізнесу має два аспекти: з однієї сторони на сьогоднішній день існує величезна кількість програм для підтримки та розвитку малого бізнесу, а з іншої сторони держава вимагає чіткого та неухильно дотримання законодавчих та нормативно-правових актів, щодо діяльності малих підприємств, в тому числі в процесі участі в програмах державної підтримки.

Малі підприємства без перебільшення є ваговою складовою у розвитку національної економіки. Зважаючи на особливості господарської діяльності вони, на відміну від інших, максимально швидко реагують на кризові явища та екстремальні процеси, що відбуваються в економіці країни. В свою чергу,

держава намагається створити максимально сприятливий клімат для розвитку малого бізнесу та масштабування його доходів.

Обсяги активів та специфіка господарської діяльності малих підприємств обумовлюють особливості побудови системи обліку та вибору системи оподаткування.

Досліджуване ТОВ «Простір-Т» впродовж 2019-2021 рр. демонструє стрімку зміну фінансових результатів у різні сторони. Так, значний спад у 2020 році пов'язаний з карантинними обмеженнями, спричиненими пандемією COVID19. Значна частина контрагентів, які користувались послугами оренди не працювала, тому дохід суттєво скоротився, і не покрити усіх витрат діяльності, які мали місце в даному звітному періоді. Однак у 2021 році діяльність підприємства відновилась і вийшла на позитивний фінансовий результат.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Побудова системи обліку суб'єктами малого підприємництва

Організація обліку має на меті створити таку систему збору, фіксації та обробки інформації про господарські факти та процеси, яка була б максимально ефективною для прийняття управлінських рішень. Як зазначалось у першому розділі роботи, малі підприємства мають ряд притаманних їм специфічних особливостей, які впливають на вибір та використання системи реєстрів обліку та звітності, а також вибір системи оподаткування.

Вищезгадані процеси регулюються спеціальними законодавчими та нормативно-правовими актами, використання яких сприятиме побудові ефективної облікової політики суб'єктів малого бізнесу.

Визначальним у даному процесі є ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який власне і чітко визначає критерії віднесення підприємства до категорії «малого підприємства», а також встановлює основоположні правила ведення обліку та звітності суб'єктами господарювання. Методичні підходи, щодо вибору форми обліку та використання системи реєстрів, в залежності від особливостей діяльності суб'єктів господарювання розкрито у Методрекомеандаціях №422 та Методрекомеандаціях №720. Не менш важливим у діяльності малих підприємств є П(С)БО 25, яким встановлено методологічні підходи до побудови звітності малими підприємствами.

Погоджуємось з думкою Павелко О.В., яка у своєму дослідженні зазначає: «Організаційний етап не має суттєвих відмінностей як для малих, так і для середніх та великих підприємств, оскільки призначений для налагодження системи адміністративного управління в бухгалтерії, що передбачає, перш за все, встановлення найбільш ефективної системи обліку; визначення

оптимальної штатної структури облікового апарату; встановлення норм праці та часу, необхідного для виконання робіт; набір кадрів та їх навчання; раціональну організацію робочих місць бухгалтерів; налагодження дієвої системи обліку роботи працівників та контролю за виконанням ними своїх функцій; організацію архіву бухгалтерських документів; організацію безпеки та захисту облікової інформації» [31].

В обліковій політиці досліджуваного ТОВ «Простір-Т» передбачено використання спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності. Схематично, процес організації обліку на підприємстві з використанням спрощеної системи обліку представлено на рисунку 2.1.

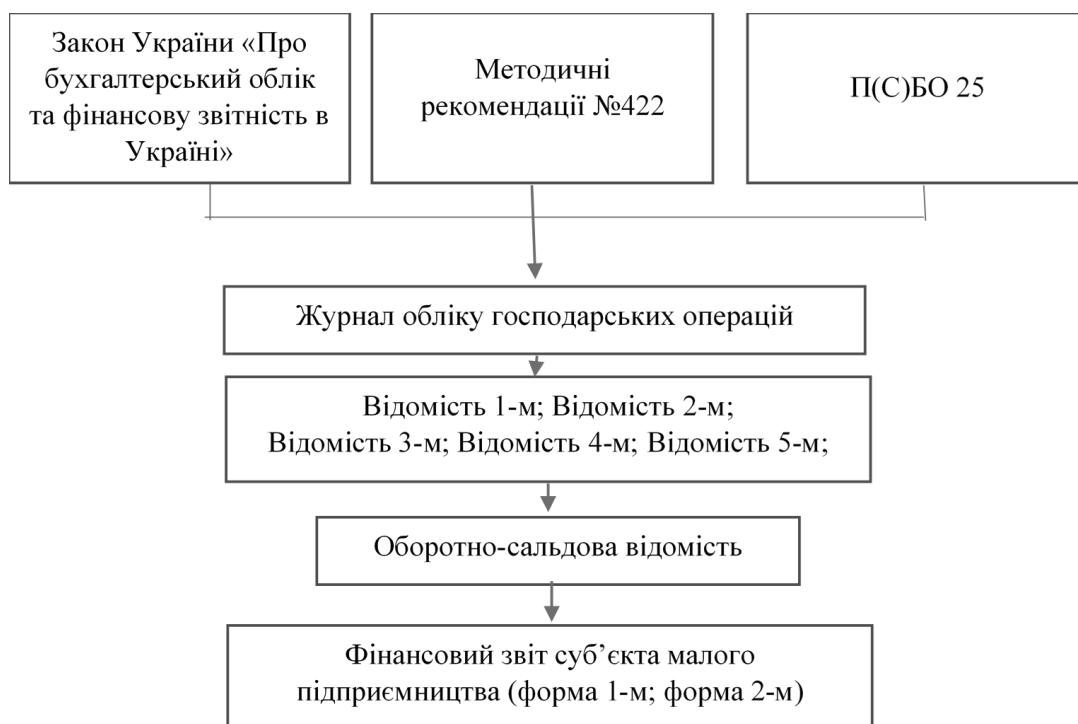

Рис. 2.1 Організація обліку на малому підприємстві (спрощена форма)

Методика обліку на малих підприємствах-юридичних особах передбачає реалізацію усіх елементів методу бухгалтерського обліку. Для фіксації господарських операцій та процесів малі підприємства використовують форми первинних документів, особливих або специфічних форми власне для малих

підприємств не існує. Проведення інвентаризації передбачається раз в рік – перед складанням річної звітності (або частіше при виникненні підстав). Правила проведення інвентаризації та склад інвентаризаційної комісії передбачені наказом про облікову політику підприємства.

Щодо оцінки та калькуляції, то варто відмітити, що малі підприємства для визнання та оцінки активів, капіталу та зобов'язань дотримуються вимог відповідних національних стандартів обліку та Методичних рекомендацій з визначення собівартості в залежності від галузі в якій працює дане підприємство та виду діяльності.

Зазначені на рис. 2.1 нормативні документи передбачають для реєстрації операцій на рахунках, передбачають використання Спрощеного плану рахунків з обов'язковим використанням подвійного запису. Взаємозв'язок між обліковими регістрами та планом рахунків представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Взаємозв'язок між обліковими регістрами та планом рахунків

Назва регістру та його структура	Рахунки бухгалтерського обліку
Журнал реєстрації господарських операцій	Всі рахунки
Відомість 1М Розділ I. Облік готівки і грошових документів Розділ II. (зворотна сторона) Облік грошових коштів та їх еквівалентів	30, 31
Відомість 2М Облік запасів	20, 21, 26
Відомість 3М Розділ I. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами, за податками й платежами, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів Розділ II. (зворотна сторона) Облік розрахунків з оплати праці	37, 68, 64, 55, 69 66
Відомість 4М Розділ I. Облік необоротних активів та амортизації (знос) Розділ II. (зворотна сторона) Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів	10, 13 15, 14, 16, 18
Відомість 5М Розділ I. Облік витрат Розділ II. Облік витрат на виробництво Розділ III. Облік доходів і фінансових результатів Розділ IV. Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів	90, 91, 96 23 44, 70, 74, 79 40, 39, 47
Оборотно-сальдова відомість	Всі рахунки

Звітність малих підприємств складається відповідно до правил спеціально затвердженого П(С)БО 25. Даний стандарт передбачає спеціальну форму «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», що об'єднує в собі Баланс (форма 1-м) та Звіт про фінансові результати (форма 2-м). Даний звіт має дещо специфічну структуру та правила заповнення, відмінні від основних форм звітності. Детальніше на цьому зупинимось у питанні 2.3. Звіт складається щокварталу наростаючим підсумком від початку року.

Отже, побудова системи бухгалтерського обліку на малому підприємстві у переважній більшості відбувається за тими самими правилами і вимогами, що і до решти підприємств. Специфічні особливості, які присутні на методологічному етапі, пов'язані з організаційно-правовими особливостями діяльності таких підприємств та мають на меті забезпечити оптимальне поєднання щодо використання наявних фінансових, трудових та інших ресурсів та забезпечення вчасного та достовірного відображення інформації про господарську діяльність підприємства.

2.2. Облік активів на малих підприємствах

Облік активів на малих підприємствах немає суттєвих відмінностей від обліку активів середніх чи великих підприємств, різниця хіба у складі активів, зважаючи на незначні обсяги діяльності та доволі малий асортимент продукції, робіт чи послуг.

Основні правила та методичні підходи до обліку активів регламентуються відповідними П(С)БО. До складу активів включаються необоротні активи, оборотні активи та «групи вибуття». Зауважимо, що на досліджуваному ТОВ «Простір-Т» в структурі активів присутні основні засоби, запаси, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Саме облік цих груп активів розглянемо детальніше. Найбільшу частку в активах займають основні засоби, та саме вони є об'єктом оренди, що є основним видом діяльності підприємства. У зв'язку з цим найбільше уваги в питанні обліку активів буде присвячено саме обліку основних засобів.

Визначення об'єкта основного засобі, їх склад, визнання та оцінка регламентується П(С)БО 7 «Основні засоби». В загальному розумінні основні засоби – це предмети праці, які використовують для виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, а також в загальновиробничих та адміністративних цілях протягом тривалого часу. В цілях бухгалтерського обліку основні засоби розглядають в розрізі окремих об'єктів. Відповідно до П(С)БО 7: «Об'єкт основних засобів – це: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або

частина такого активу, що контролюється підприємством» [38]. Загальна класифікація основних засобів представлена в додатку Е. Як видно з представленого рисунку, одним з критеріїв класифікації є поділ основних засобів в цілях бухгалтерського обліку – тобто виділення усіх об’єктів основних засобів як окремих об’єктів обліку. На практиці, кожній групі об’єктів основних засобів присвоюють окремий аналітичних рахунок на якому акумулюється уся інформація про наявність та рух цих об’єктів (рис. 2.2.).

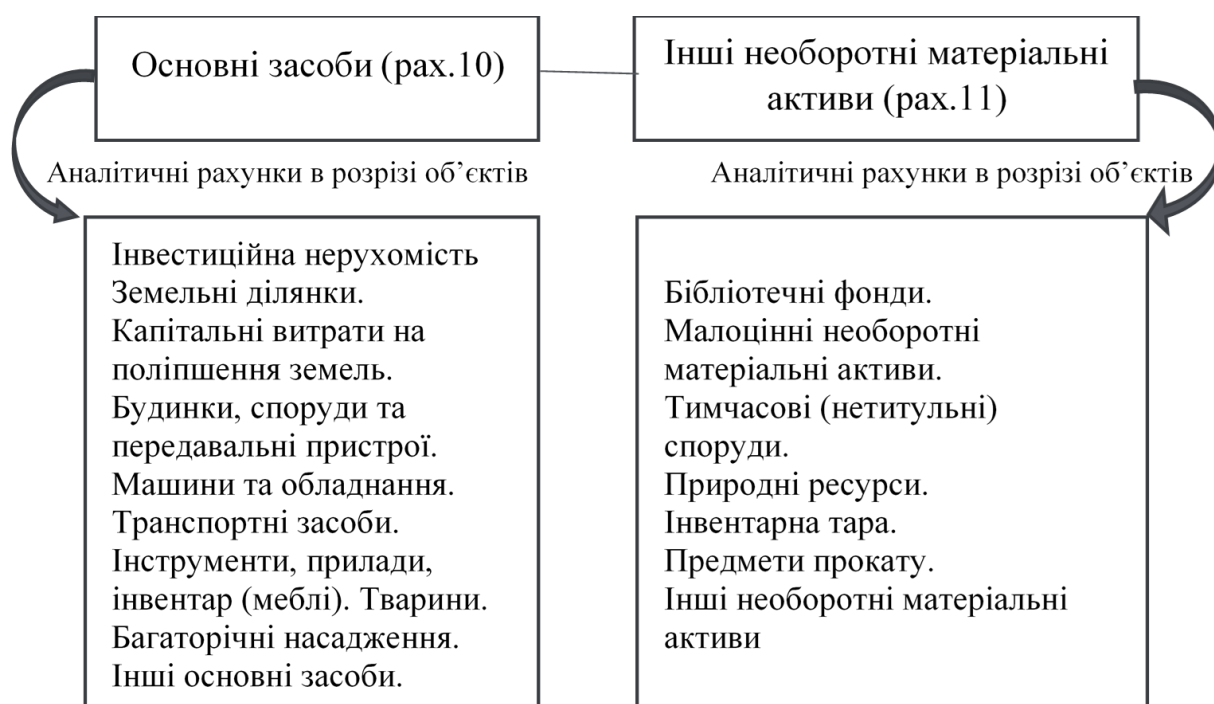

Рис. 2.1 Класифікація основних засобів для цілей обліку

Наявність та рух основних засобів підлягає обов’язковому документуванню, з використанням форм первинних документів на переміщення та фіксацію наявності основних засобів на підприємстві.

Варто звернути увагу на те, що до 2021 року для таких операцій використовувались типові форми документів затверджені Держкомстатом. Однак, з втратою чинності Наказу №352, для оформлення первинних документів керуються ст. 9 Закону № 996-XIV.

Розглянемо деталі щодо оновлених правил документування. Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» надає суб'єктам господарювання право на оформлення первинних документів довільної форми з включенням обов'язкових реквізитів - «назву документа (форми); дату складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади і прізвища (крім первинних документів, вимоги до яких встановлюються Національним банком України) осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції» [20].

Щодо інших нормативно-правових документів, які регулюють або опосередковано зачіпають це питання то в жодному з них немає згадки про необхідність використання конкретного первинного документа (з назвою та формою) для обліку наявності та руху основних засобів. Разом з тим, нововведення Закону № 996-XIV та втрата чинності Наказу №352 жодним чином не забороняють суб'єктам господарювання використовувати розроблені раніше форми для цих цілей.

На нашу думку, якщо первинні документи, які до 2021 року використовувались підприємством для обліку руху основних засобів відповідають вимогам чинного законодавства за змістом та наявністю основних реквізитів, вони в повній мірі можуть використовуватись і надалі і підприємству не має потреби витратити час та ресурси на розробку та затвердження, як додатку до облікової політики нові форми документів.

Визнання та оцінка основних засобів та їх зарахування чи списання з балансу залежить головним чином від способу їх надходження на підприємство чи способу їх вибуття. Види оцінок, що застосовуються до основних засобів відповідно до П(С)БО 7 та їх використання представлено у додатку Ж

Облік наявності та руху основних засобів ведеться з використанням спрощеного плану рахунків, а саме рахунка 13, 11, 13, 15 та інших, які з ними

кореспондують. Для синтетичного обліку інформації про основні засоби використовують Відомість 4-м, яка складається з двох розділів. Схематично структура Відомості 4-м представлена на рисунку 2.3.

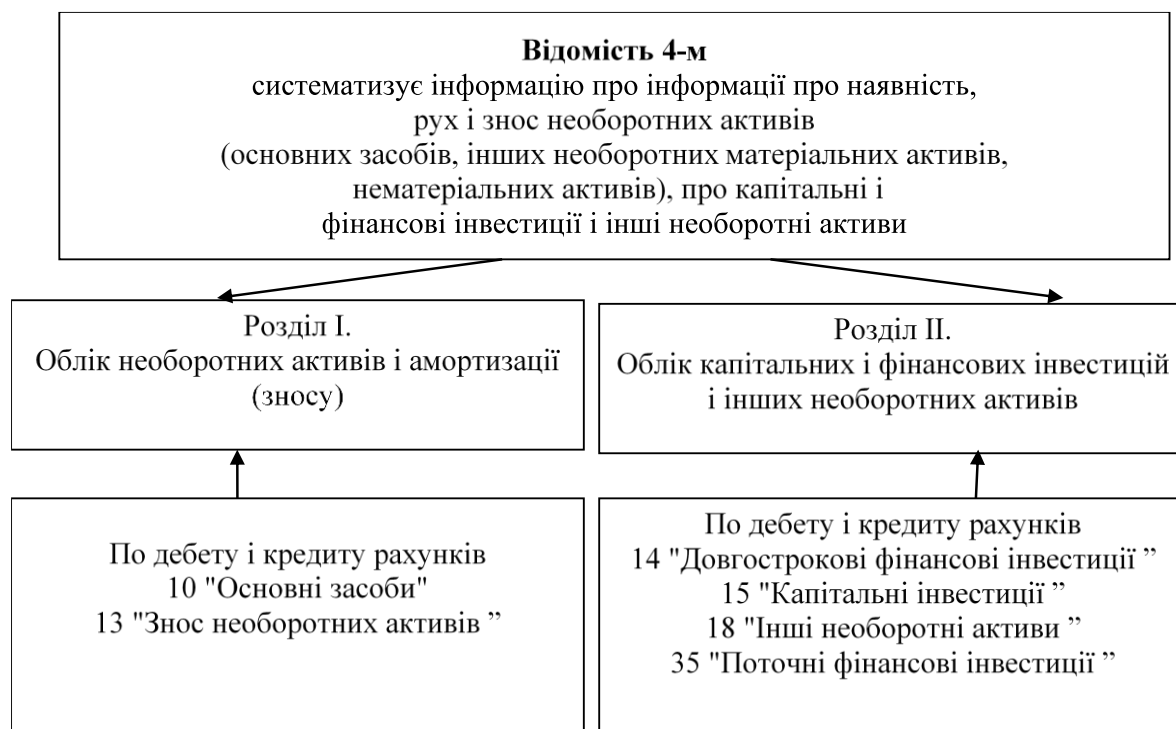

Рис. 2.3. Структура Відомості 4-м

Інформація у відомості накопичується протягом місяця наростаючим підсумком від початку року. Структура Відомості 4-м передбачає розкриття інформації не лише про надходження та вибуття основних засобів, а й про суми нарахованої амортизації, що є досить інформативно для аналізу ефективності використання основних засобів на підприємстві.

Щодо методів амортизації, то малими підприємствами можуть використовуватись методи, передбачені П(С)БО 7, а саме: «прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, виробничий, кумулятивний». Детальна інформація про методику розрахунків за кожним методом представлена у додатку II.

Як зазначалось вище, для обліку наявності та руху основних засобів на підприємстві використовується спрощений план рахунків з обов'язковим застосуванням елементу подвійного запису. Типова кореспонденція рахунків з надходження основних засобів з різних джерел наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Облік надходження основних засобів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Придбання за плату			
1	Оприбуткування об'єкта ОЗ	15	631
2	Відображення податкового кредиту з ПДВ	641	631
3	Відображення послуг з монтажу	15	685
4	Введено об'єкт ОЗ в експлуатацію	10, 11	15
Безкоштовне отримання ОЗ			
5	На суму справедливої вартості збільшено додатковий капітал	10	424
6	Відображено витрати з доставки	15	631
7	Введено об'єкт ОЗ в експлуатацію	10, 11	15
Отримано ОЗ як внесок до статутного капіталу			
8	Отримано внесок в статутний капітал ОЗ	15	46
9	Зареєстровано внесок в статутний капітал	46	401
10	Введено об'єкт ОЗ в експлуатацію	10, 11	15
Отримано ОЗ в обмін на подібний об'єкт			
11	Передано об'єкт ОЗ та списано його залишкову вартість (в сумі не більше справедливої вартості)	377	10, 11
12	Списано суму зносу об'єкта ОЗ, який передається	13	10, 11
13	Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ виходячи з договірної вартості	377	641
14	Донараховано податкові зобов'язання з ПДВ – якщо мінімальна база з п. 188.1 ПКУ перевищує договірну	949	641
15	Списано на витрати суму перевищення залишкової вартості об'єкта ОЗ над його справедливою вартістю	977	10, 11
16	Оприбутковано отриманий об'єкт ОЗ за сумою справедливої вартості переданого	15	631
17	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
18	Відображено залік зобов'язань	631	377
19	Введено об'єкт ОЗ в експлуатацію	10, 11	15

Вибуття основних засобів та інших необоротних матеріальних активів з підприємства теж має свої особливості, які знаходять відображення в обліку. Об'єкти необоротних активів можуть вибувати внаслідок продажу, безоплатної

передачі та ліквідації внаслідок закінчення терміну корисного використання, або ж з інших об'єктивних причин.

Типові операції відображення на рахунках бухгалтерського обліку інформації про вибуття основних засобів представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Облік вибуття основних засобів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Продаж об'єкта ОЗ			
1	Переведено автомобіль до складу необоротних активів утримуваних для продажу	286	105
2	Списано суму нарахованого зносу за об'єктом	131	105
3	Передано покупцеві об'єкт ОЗ	377	712
4	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ виходячи з договірної вартості	712	641
5	Нараховано податкові зобов'язання на суму перевищення балансової вартості на початок місяця реалізації над договірною вартістю	949	641
6	Списано балансову вартість проданого об'єкта ОЗ	943	286
7	Отримано оплату від покупця за об'єкт ОЗ	311	377
Ліквідація об'єкта ОЗ			
8	Списано суму нарахованого зносу об'єкта ОЗ, що ліквідується	131	104
9	Списано залишкову вартість об'єкта ОЗ, що ліквідується	976	104
10	Відображено витрати на ліквідацію ОЗ	976	661
11	Оприбутковано ТМЦ, що залишилися після ліквідації об'єкта ОЗ, придатні для подальшого використання	209	746
12	Відвантажено покупцеві ТМЦ, що залишилися після ліквідації об'єкта ОЗ	377	712
13	Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ у складі вартості відвантажених покупцеві ТМЦ	712	641
14	Списано собівартість реалізованих ТМЦ	943	209
15	Надійшли від покупця кошти в оплату реалізованих ТМЦ	311	377
Безоплатна передача ОЗ			
16	Списано суму нарахованого зносу за переданим об'єктом ОЗ	131	103
17	Списано на витрати залишкову вартість переданого об'єкта ОЗ	976	103
18	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	949	641

Наступна складова активів підприємства це група оборотних активів. Для обліку даних об'єктів на малих підприємствах використовується дві відомості: Відомість 1-м та Відомість 2-м. Структура даних відомостей та їх призначення наочно представлено на рисунках 2.4 та 2.5. Визнання, оцінка, класифікація та методичні вимоги для відображення в обліку інформації про запаси

регламентуються П(С)БО 9. У додатку К наведено відображення на рахунках обліку операції з запасами на малих підприємствах. На досліджуваному ТОВ «Простір-Т» наявні лише запаси необхідні для використання у власних господарських потребах, оскільки підприємство не займається виробничою діяльністю. Тому, у роботі ми не будемо детально зупинятися на особливостях обліку запасів.

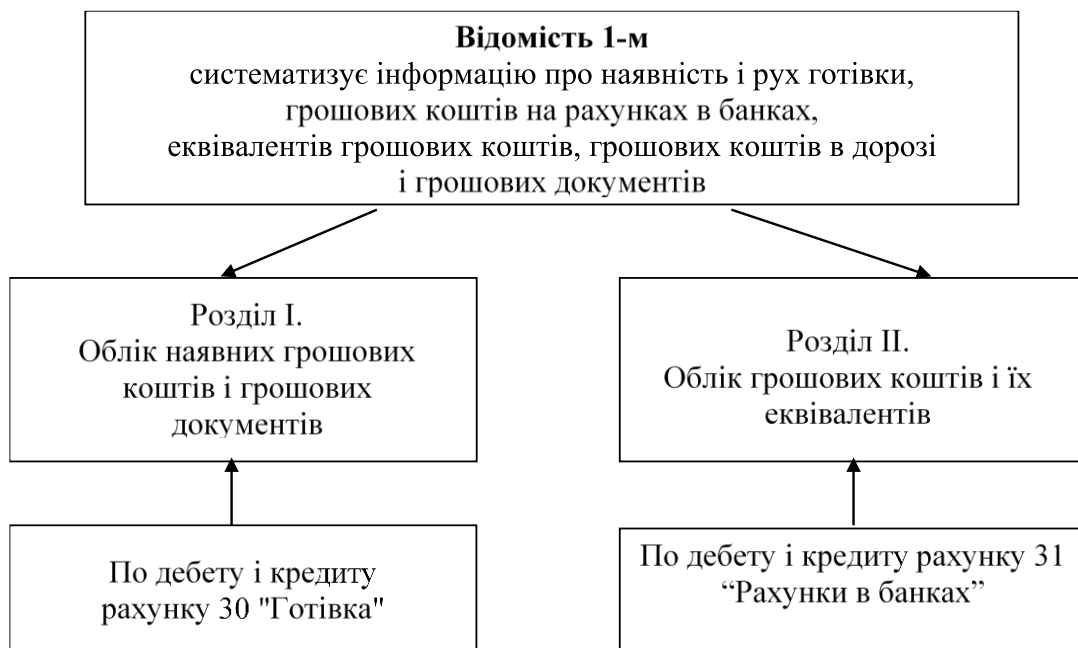

Рис. 2.4. Структура Відомості 1-м

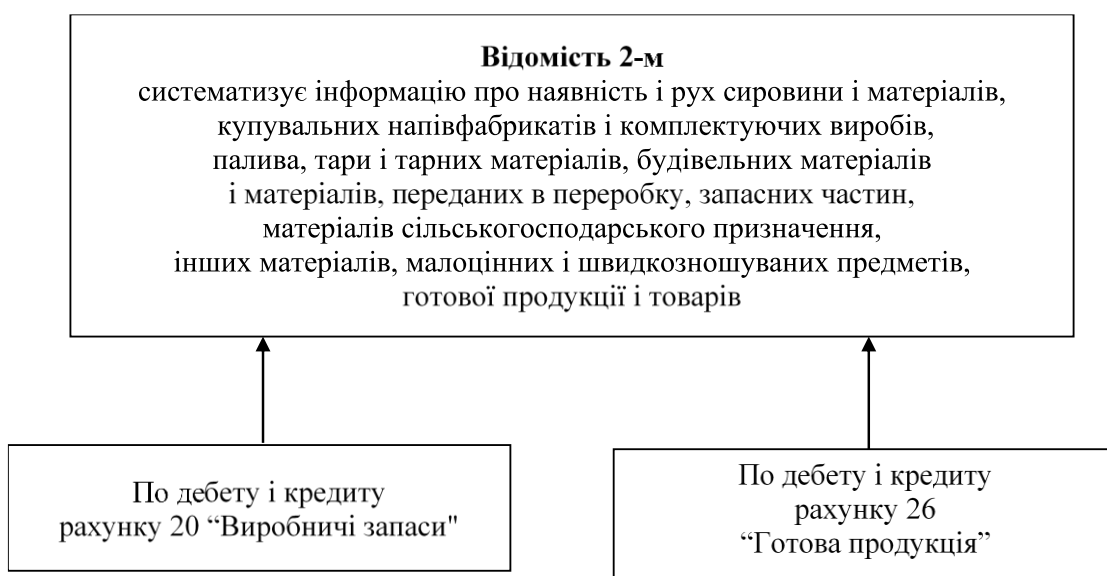

Рис. 2.5. Структура Відомості 2-м

Варто зазначити ту особливість, що дебіторська заборгованість підприємства, яка є складовою оборотних активів, обліковується не у згаданих двох відомостях, а у Відомості 3-м разом з інформацією про кредиторів підприємства та інші зобов'язання.

Отже, облік активів на малих підприємствах не має суттєвих відмінностей від великих чи середніх підприємств. Наявні особливості пов'язані, насамперед, з обраною формою обліку та з видом економічної діяльності яким займається підприємство.

2.3 Облік капіталу, зобов'язань та результатів діяльності малих підприємств

Основним джерелом формування майна підприємства є його статутний капітал. Для суб'єктів малого бізнесу облік капіталу має певні особливості. Статутний капітал формується за рахунок внесків засновників підприємства, його величина фіксується в статуті підприємства та повинна відповідати величині котів, що відображенні на рахунку призначеному для обліку капіталу.

Для малих підприємств, спрощеним планом рахунків передбачено всього два рахунки – 40 та 44 тому для обліку різних видів капіталу необхідно відкривати в межах рахунку 40 окремі субрахунки (див. рис. 2.6.).

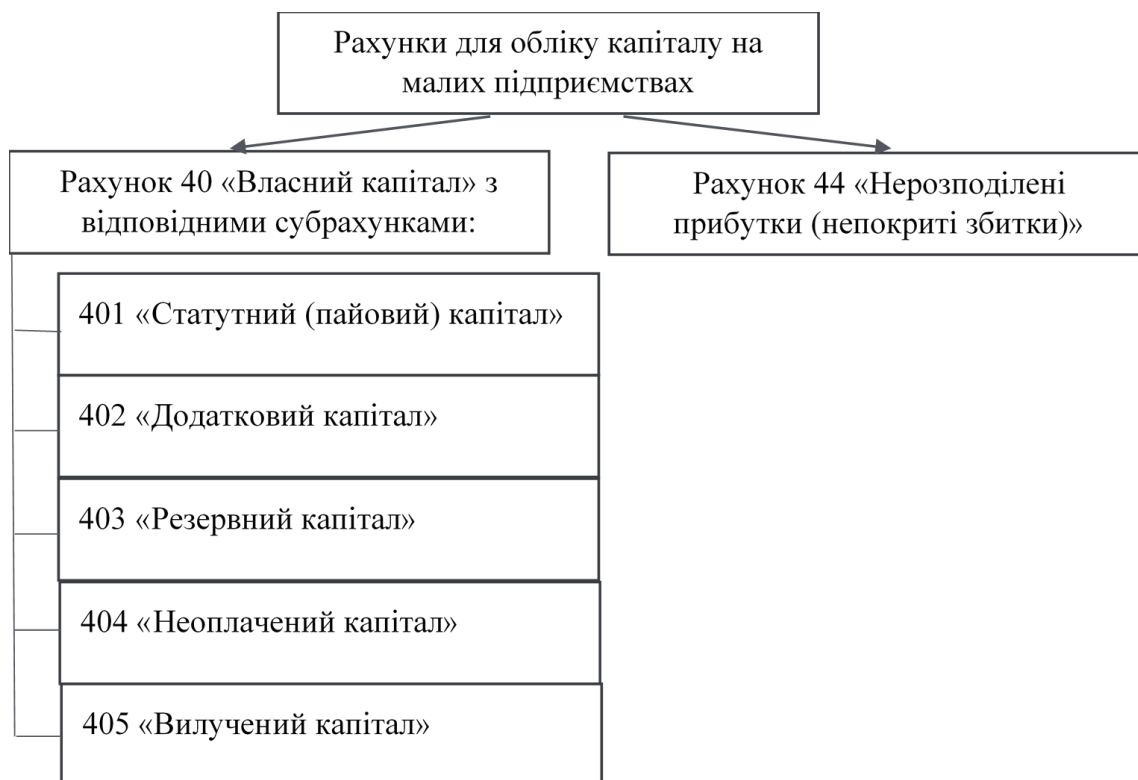

Рис. 2.6. Рахунки для обліку капіталу

Формування капіталу малих підприємств передбачає виконання усіх процедур, передбачених чинним законодавством, які необхідні в процесі створення та реєстрації підприємства. Досліджуване підприємство, створювалось одним власником, тому ми не будемо детально зупинятись на процедурах визначення вкладу учасників, визначення їхньої частки і т. д. ми не будемо детально зупинятись.

Отож, величина початкового капіталу підприємства зафіксована в установчих документах і має відповідати сумі за кредитом рахунку 401.

Для обліку усіх операцій, що відбуваються з капіталом призначені Відомість 5-м, Розділ IV. Типові кореспонденції рахунків щодо зміни величини власного капіталу наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Облік власного капіталу малого підприємства

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Внесено до статутного капіталу грошові кошти	30, 31	40
2	Внесено до статутного капіталу основні засоби, нематеріальні активи	10	40
3	Внесено до статутного капіталу виробничі запаси, МШП	20	40
4	Збільшено розмір статутного капіталу за рахунок прибутку	44	40
5	Відображено суму уцінки основних засобів	40	10
6	Відображено суму дооцінки основних засобів	10	40
7	Збільшено розмір резервного капіталу за рахунок прибутку	44	40
8	Використано кошти резервного капіталу на збільшення статутного капіталу	40	40
9	Використано кошти резервного капіталу на погашення збитків	40	44

Облік зобов'язань на малих підприємствах ведеться за їх видами: довгострокові та поточні зобов'язання та з деталізацією в розрізі окремих контрагентів та операцій з використанням рахунків другого та третього порядку. До зобов'язань малих підприємств належать – розрахунки з кредиторами (довгострокові та поточні), розрахунки за податками та платежами, розрахунки з оплати праці. Для обліку даних операцій призначена Відомість 3-м. Структура даної відомості представлена на рисунку 2.7.

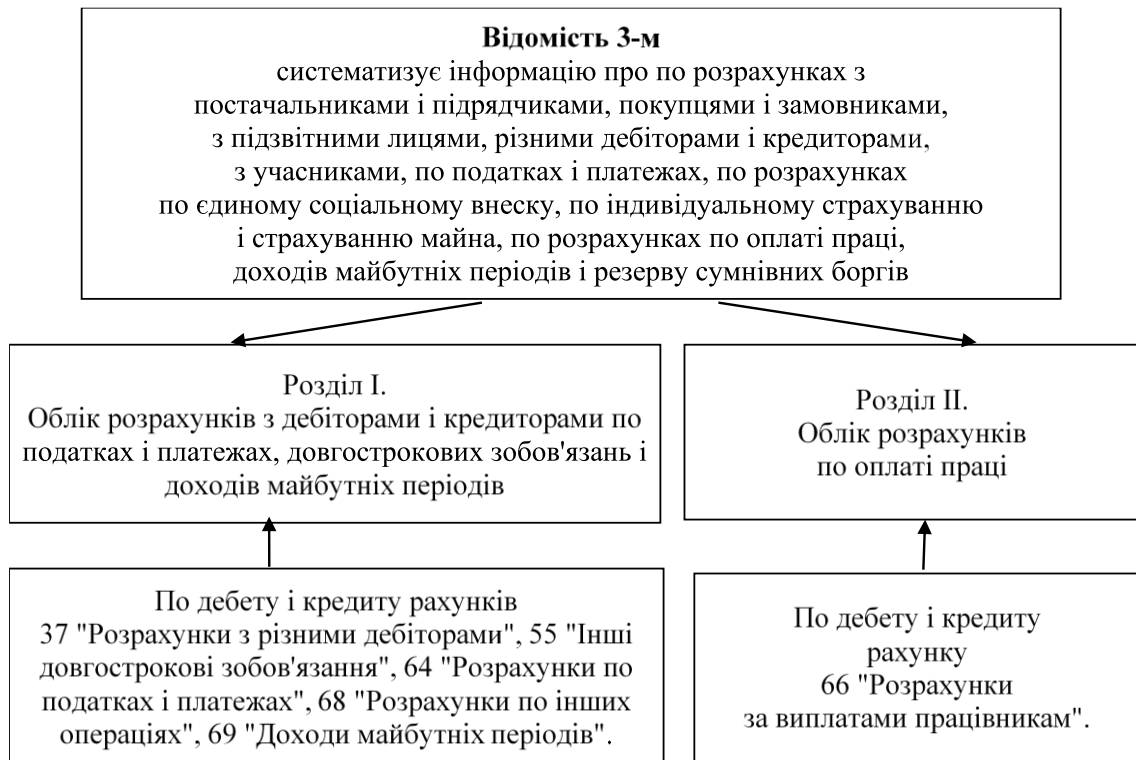

Рис. 2.7. Структура Відомості 3-м

Для досліджуваного підприємства, облік зобов'язань представлений в основному розрахунками з бюджетом та основну частку займають розрахунки з оплати праці. Довгострокові та поточні кредити на кінець 2021 року у підприємства відсутні.

Облік оплати праці, незалежно від величини підприємства крім законодавчих та нормативно-правових актів з питань бухгалтерського обліку також регламентується законодавчими актами з питань регламентації та охорони праці. В залежності від виду господарської діяльності малі підприємства обирають форму та систему обліку праці та її оплати.

Щодо первинних документів з обліку праці, то в даному випадку необхідно керуватись Законом № 489 [41] та використовувати для цих цілей затверджені типові форми: «П-1 Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу; П-3 Наказ (розпорядження) про надання відпустки; П-4 Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту); П-5 Табель

обліку використання робочого часу; П-6 Розрахунково-платіжна відомість працівника; П-7 Розрахунково-платіжна відомість (зведена)».

Для узагальнення інформація про нарахування, виплату заробітної плати та утримань з неї призначений рахунок 66 з відповідними субрахунками. Типова кореспонденція рахунків з оплати праці наведена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Відображення в обліку розрахунків з оплати праці

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано заробітну плату	23, 90, 91	66
2	Нарахування оплати непрацездатності	96	66
3	Нарахування допомоги із тимчасової непрацездатності за рахунок ФСС із тимчасової втрати працездатності	37	66
4	Нарахування відпускних на підприємствах, що формують забезпечення таких нарахувань (нарахування компенсації за невикористану відпустку)	47	66
5	Проведено утримання із заробітної плати	66	64
6	Виплачено зарплату	66	31

Процес формування та обліку фінансових результатів підприємства включає облік доходів, витрат та визначення фінансового результату в кінці звітного періоду. Для узагальнення даної інформації призначена Відомість 5-м, яка включає 4 розділи. Структура даної відомості представлена на рисунку 2.8.

Для визнання та оцінки доходів малі підприємства керуються вимогами П(М)БО 15 «Дохід», а також вимогами податкового законодавства (ст.137 ПКУ), стосовно визнання доходів для визначення об'єкта оподаткування.

Для відображення в системі обліку інформації про доходи малі підприємства використовують два рахунки 70 «Доходи від реалізації» і 74 «Інші доходи». «За кредитом рахунків 70 і 74 обліковують дохід від реалізації товарів, робіт, послуг. За дебетом - суму нарахованих податкових зобов'язань. Для узагальнення інформації щодо синтетичного обліку доходів від усіх видів діяльності підприємства призначена Відомість 5-М розділ III». Інформація про доходи відображається у відомості наростаючим підсумком від початку року. В

кінці звітної періоду суми з рахунків 70 та 74 списуються на рахунок 79 «Фінансові результати».

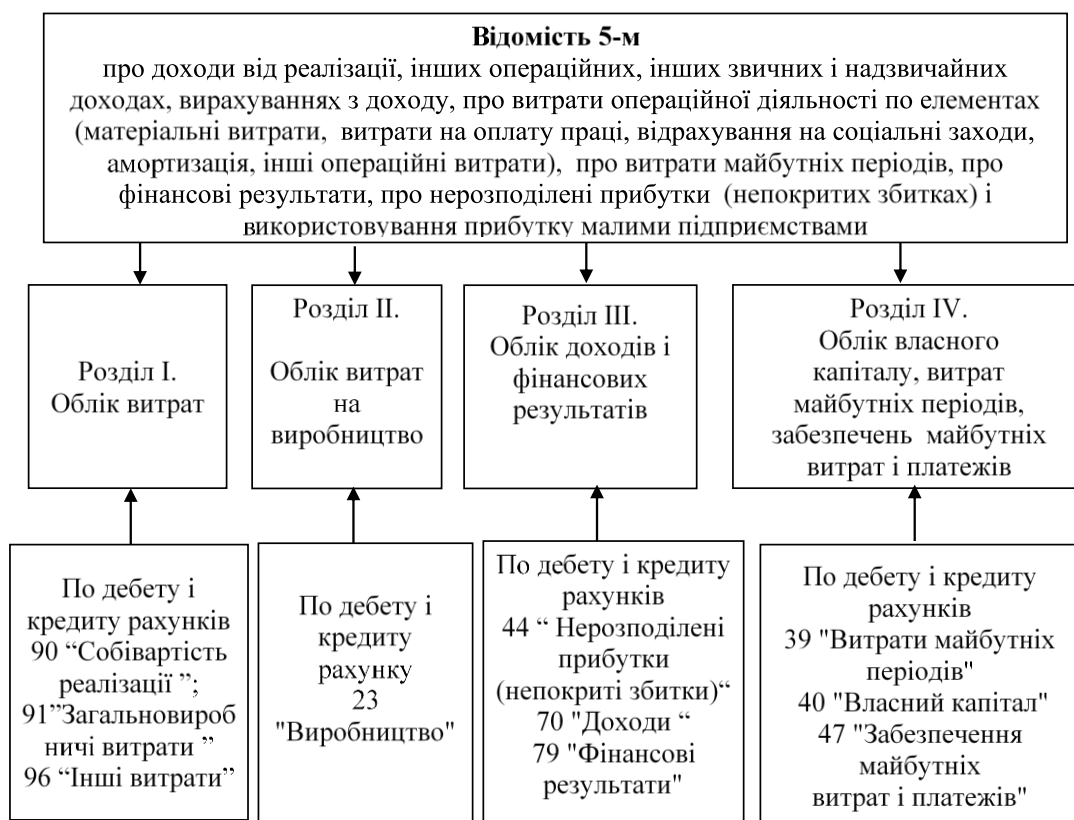

Рис. 2.8. Структура Відомості 5-м

Методологічні вимоги та особливості визнання та відображення в обліку витрат діяльності представлені в П(С)БО 16 «Витрати». Варто зауважити, що важливою особливістю обліку витрат є те, що в спрощеному плані рахунків для цих цілей призначено лише рахунки 9 класу (8 клас відсутній в спрощеному плані рахунків). На досліджуваному підприємстві, через особливості його діяльності, немає виробничого процесу, тому згідно спрощеного плану рахунків, для обліку витрат використовуються лише рахунки 91 «Загальновиробничі витрати» та 96 «Інші витрати». Операції за цими рахунками відображаються у згаданій вище Відомості 5-м розділ I (розділ II Відомості 5-м досліджуване підприємство не заповнює). В кінці звітної періоду накопичена сума витрат списується з рахунків 91 «Загальновиробничі витрати» та 96 «Інші витрати» на фінансовий результат (рах. 79).

Формування фінансових результатів малих підприємств відбувається за дещо простішим алгоритмом ніж на середніх та великих підприємствах, але суть його зберігається. Фінансовий результат визначають шляхом порівняння величини доходів та витрат в кінці звітного періоду. Суми на 79 рахунку акумулюються в результаті закриття рахунків доходів та витрат: суми доходів від усіх видів діяльності за звітний період переносяться у кредит рах. 79, суми витрат від усіх видів діяльності – у дебет рах. 79. За потреби до рахунку 79 можна відкривати окремі субрахунки в розрізі видів діяльності підприємства. Як правило, фінансовий результат визначають щоквартально та в кінці календарного року. Типові бухгалтерські проведенні з обліку фінансових результатів на малих підприємствах представлено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Облік фінансових результатів малих підприємств

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Списано на фінансовий результат доходи	70, 74	79
2	Списано на фінансовий результат витрати	79	91, 96
3	Відображено суму прибутку	79	44
4	Відображено суму збитку	44	79

Окрім рахунку 79 для обліку прибутку (або збитку) призначений спеціальний рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)». Операції з перенесення сум прибутку або збитку на рахунок 44 відбувається лише один раз в кінці календарного року. Пов'язано це з тим, що облік доходів та витрат ведеться наростаючим підсумком впродовж року, і визначати результат діяльності підприємства посеред року некоректно, оскільки він буде недостовірний. Інформація про доходи та фінансові результати підприємства розкривається у III розділі Відомості 5-м, та безпосередньо у статтях фінансово звітності. Детальніше про формування звітності малого підприємства зупинимось у наступному питанні.

2.4. Звітність малих підприємств

Особливості діяльності малих підприємств мають вплив і на формування та подання ними фінансової звітності. Застосування спрощеної системи обліку передбачає подання фінансової звітності за спрощеним варіантом. Основним документом, що регламентує вимоги до складання та подання фінансової звітності малими підприємствами є П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність».

Фінансова звітність малого підприємства передбачає заповнення двох форм: Баланс ф.№1-м та Звіт про фінансові результати ф.№2-м. Структура даних звітів представлена на рисунку 2.9.

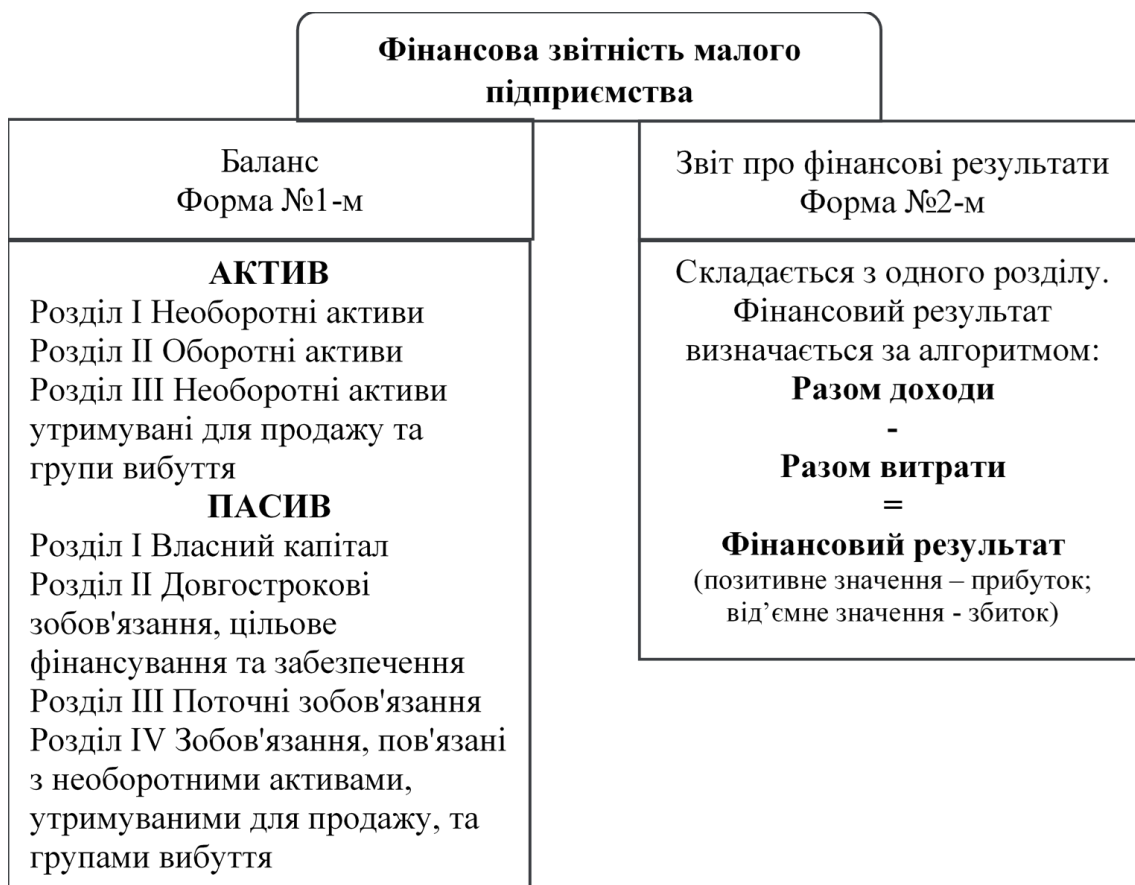

Рис. 2.9. Фінансова звітність малого підприємства

Джерелом інформації даної звітності є Оборотно-сальдова відомість, за потреби інформація з Відомостей 1м-5м. Обов'язковим є заповнення усіх реквізитів, що містяться у ступній частині звіту в вказанням повного найменування підприємства, його розташування, сфери діяльності, кількості працівників та кодів отриманих під час державної реєстрації. Суттєвою відмінністю даної звітності є те, що інформація про активи та пасиви у ній розкривається у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Метою складання балансу є надання користувачам повної та достовірної інформації про розмір та склад активів, капіталу та зобов'язань підприємства. звіт про фінансові результати розкриває детальну інформацію щодо джерел отримання доходів та відповідно структуру витрат та величину фінансового результату.

Привертає увагу той факт, що П(С)БО 25 не містить інформації щодо додатково вписуваних статей до форм фінансової звітності, так як це передбачено в П(С)БО 1. На нашу думку, такі додаткові статті варто передбачити як додаток до стандарту, оскільки суб'єкти малого бізнесу працюють у різноманітних сферах та галузях національної економіки і в окремих випадках, є інформація, яку варто наводити окремою статтею Балансу чи Звіту про фінансові результати (і вона може відповідати критеріям суттєвості), для надання користувачам усесторонньої та більш повної інформації про діяльність підприємства.

Варто зауважити, що П(С)БО 25 лише містить вимоги щодо структури звітів та методики заповнення їх статей, але, окрім цього, суб'єкти малого підприємництва також повинні дотримуватись норм законодавчих актів, які встановлюють принципи формування, вимоги та якісні характеристики до фінансової звітності підприємств.

Висновки до розділу 2

Побудова системи обліку та звітності на малих підприємствах визначається такими законодавчими та нормативно-правовими актами як: ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Методрекомедації №422, Методрекомедації №720, П(С)БО 25 та у переважній більшості відбувається за тими самими правилами і вимогами, що і до решти підприємств.

Специфічні особливості, які присутні на методологічному етапі, пов'язані з організаційно-правовими особливостями діяльності таких підприємств та мають на меті забезпечити оптимальне поєднання щодо використання наявних фінансових, трудових та інших ресурсів та забезпечення вчасного та достовірного відображення інформації про господарську діяльність підприємства.

В обліковій політиці досліджуваного ТОВ «Простір-Т» передбачено використання спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності, що передбачає використання для синтетичного обліку таких регістрів: Журнал обліку господарських операцій, Відомості 1м-5м, Оборотно сальдова відомість. Для обліку активів, капіталу, зобов'язань та фінансових результатів малі підприємства повинні дотримуватись вимог, що передбачені відповідними П(С)БО. Загалом облік на малих підприємствах не має суттєвих відмінностей від великих чи середніх підприємств. Наявні особливості пов'язані, насамперед, з обраною формою обліку та з видом економічної діяльності яким займається підприємство.

Завершальним етапом в обліковому процесі є звітність. складання та подання звітності малими підприємствами регламентується окремим стандартом – П(С)БО 25. Привертає увагу той факт, що П(С)БО 25 не містить інформації щодо додатково вписуваних статей до форм фінансової звітності, так як це передбачено в П(С)БО 1. На нашу думку, такі додаткові статті варто

передбачити як додаток до стандарту, оскільки суб'єкти малого бізнесу працюють у різноманітних сферах та галузях національної економіки і в окремих випадках, є інформація, яку варто наводити окремою статтею Балансу чи Звіту про фінансові результати (і вона може відповідати критеріям суттєвості), для надання користувачам усесторонньої та більш повної інформації про діяльність підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПРОСТІР-Т»

3.1 Аналіз динаміки складу та структури майна ТОВ «Простір-Т»

Ефективна робота підприємства, його розвиток та фінансовий стан значною мірою залежать від складу та структури майна. Для підтримання високих конкурентних позицій на ринку та з метою підвищення ефективності діяльності та рівня прибутковості менеджменту підприємства необхідно регулярно проводити комплексну оцінку його фінансового стану та ефективності господарської діяльності.

Для оцінки майна підприємства найбільше використовується інформація, яка розкрита в балансі підприємства. у процесі фінансово-господарської діяльності величина та структура активів постійно змінюються. Найбільш ефективними методами аналізу, що дають можливість оцінити динаміку зміни величини майна та зміну структурі співвідношення активів та пасивів є горизонтальний та вертикальний аналіз балансу.

Сутність горизонтального аналізу полягає в тому що за допомогою спеціальних аналітичних таблиць можна порівняти визначити абсолютне відхилення у величині активів за певний період – кілька послідовних років. Вертикальний аналіз дає змогу визначити частку кожного виду активу і у їх загальній величині та оцінити його зміну.

За результатами горизонтального та вертикального аналізу приймаються відповідні управлінські рішення щодо придбання нових активів, оцінюється необхідність у залученні позикових коштів, визначається рівень ліквідності підприємства, та інші управлінські рішення.

Джерелом інформації для розрахунків є звітність досліджуваного ТОВ «Простір-Т» за останніх три роки (додаток Л). Динаміка величини активів підприємства представлена на графіку (рис. 3.1.).

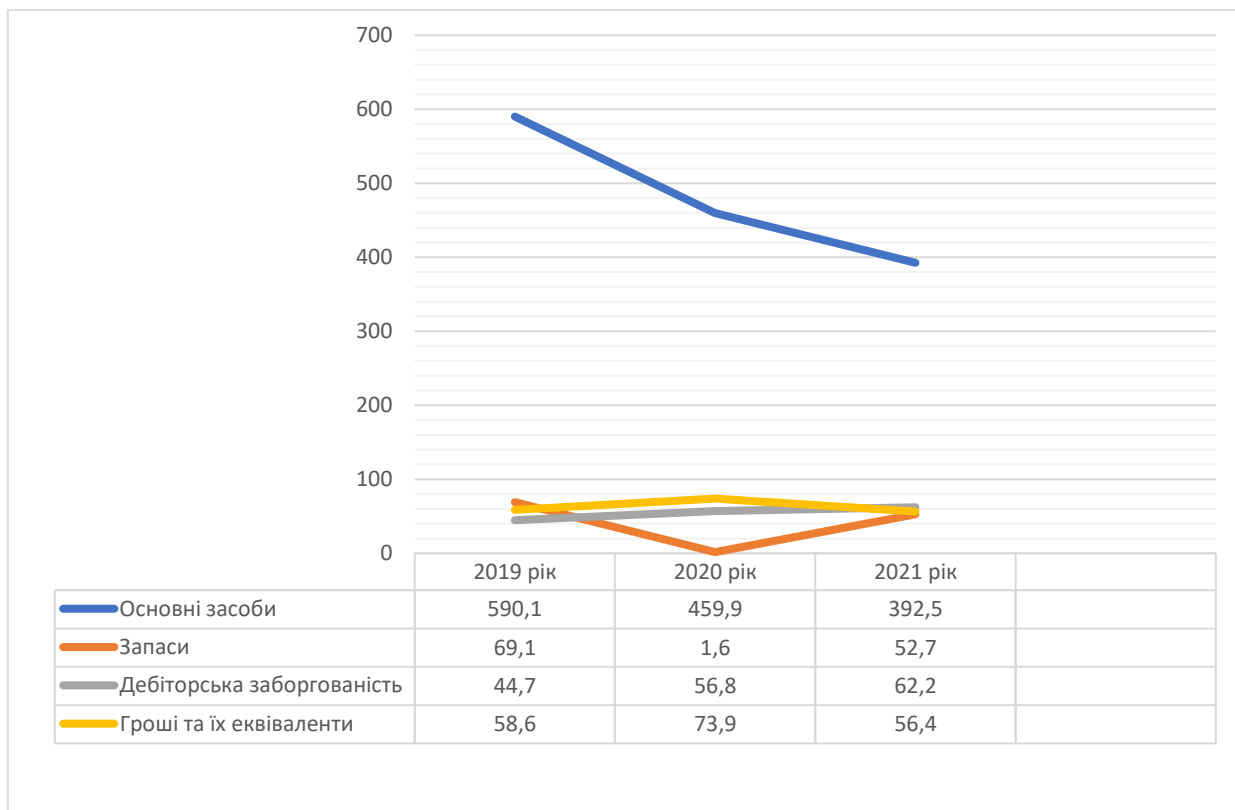

Рис. 3.1. Динаміка величини активів ТОВ «Простір-Т» за 2019-2021 рр.

Зміна величини активів свідчить про зменшення вартості майна підприємства. Величина основних засобів знизилась внаслідок їх зносу. Дані активи потребують суттєвого оновлення, оскільки забезпечують реалізацію основної діяльності підприємства. Негативним явищем є збільшення дебіторської заборгованості, що може призвести до зниження платоспроможності підприємства.

Динаміка зміни величини джерел утворення майна підприємства представлена на графіку (рис. 3.2.).

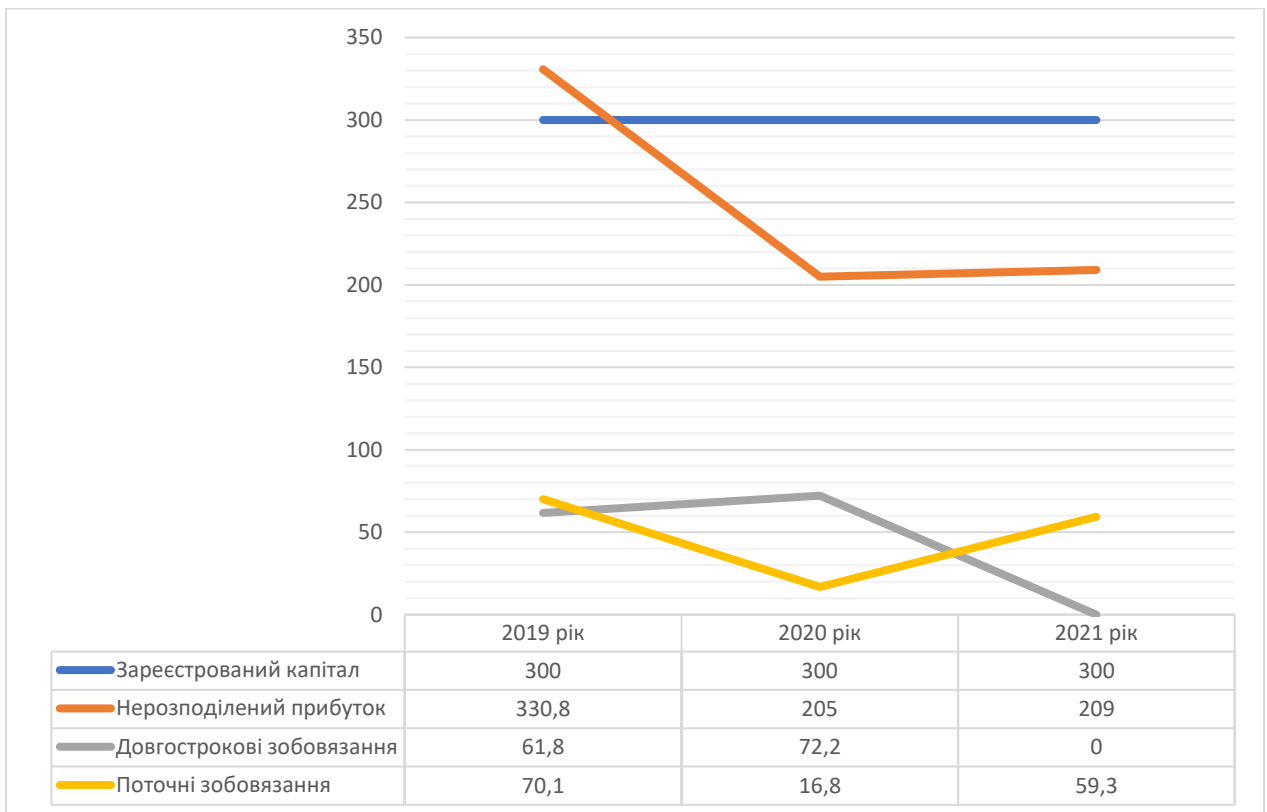

Рис. 3.2. Динаміка зміни джерел утворення майна ТОВ «Простір-Т»

Динаміка джерел утворення майна є доволі позитивною. Нерозподілений прибуток, який знизився у 2020 році збільшився у 2021 р. Дуже позитивним є той факт, що у 2021 році у підприємство виконало свої довгострокові зобов'язання в повному обсязі і на кінець року відсутні у підприємства. Деяко зросли короткострокові зобов'язання, але кредити банків відсутні, а заборгованість в основному за розрахунками з бюджетом та заробітної плати.

Вертикальний аналіз є необхідним доповненням до результатів горизонтального аналізу, оскільки саме його результати дають розуміння про величину кожної статті активів та пасивів у загальній величині валюти балансу. Оцінка співвідношення між необоротними та оборотними активами, зміна частки грошових коштів чи дебіторської заборгованості, співвідношення між власним капіталом та залученими коштами потребують постійного

моніторингу, оскільки ці дані мають визначальний вплив на фінансовий стан та рівень платоспроможності підприємства.

Структура активів та її зміни представлена на діаграмі (рис. 3.3.)

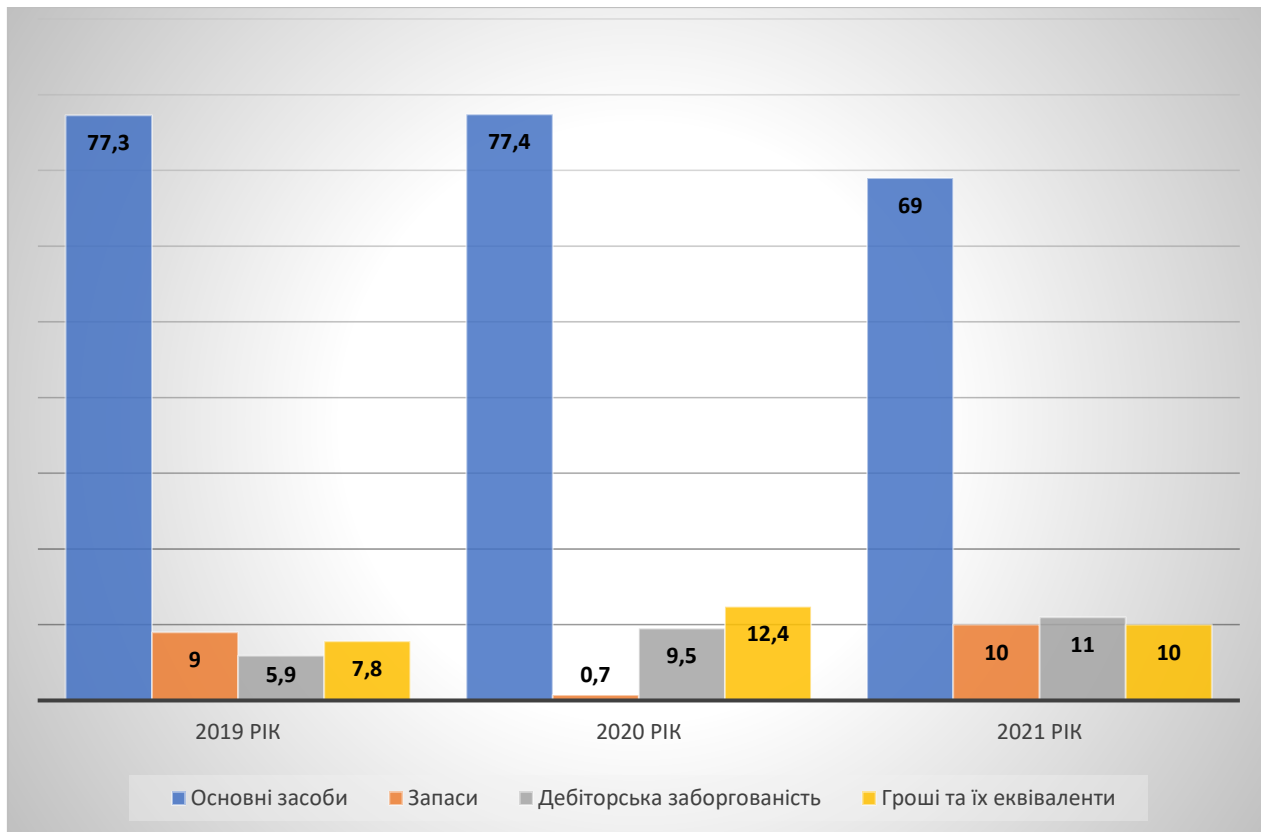

Рис. 3.3. Зміни у структурі активів ТОВ «Простір-Т» за 2019-2021 рр.

Структура активів підприємства свідчить, що переважну частку займають основні засоби, однак їх частка дещо знижується протягом досліджуваного періоду. Дебіторська заборгованість, хоча має тенденцію до збільшення, але частка її в структурі активів є не такою суттєвою. Частка грошових коштів дещо знизилась у 2021 році у порівнянні з попереднім роком, але вона є доволі суттєвою для фінансово-господарської діяльності. Суттєво зросла частка запасів, що пов'язано з тим що у 2020 році підприємство не працювало тривалий час через пандемічні обмеження.

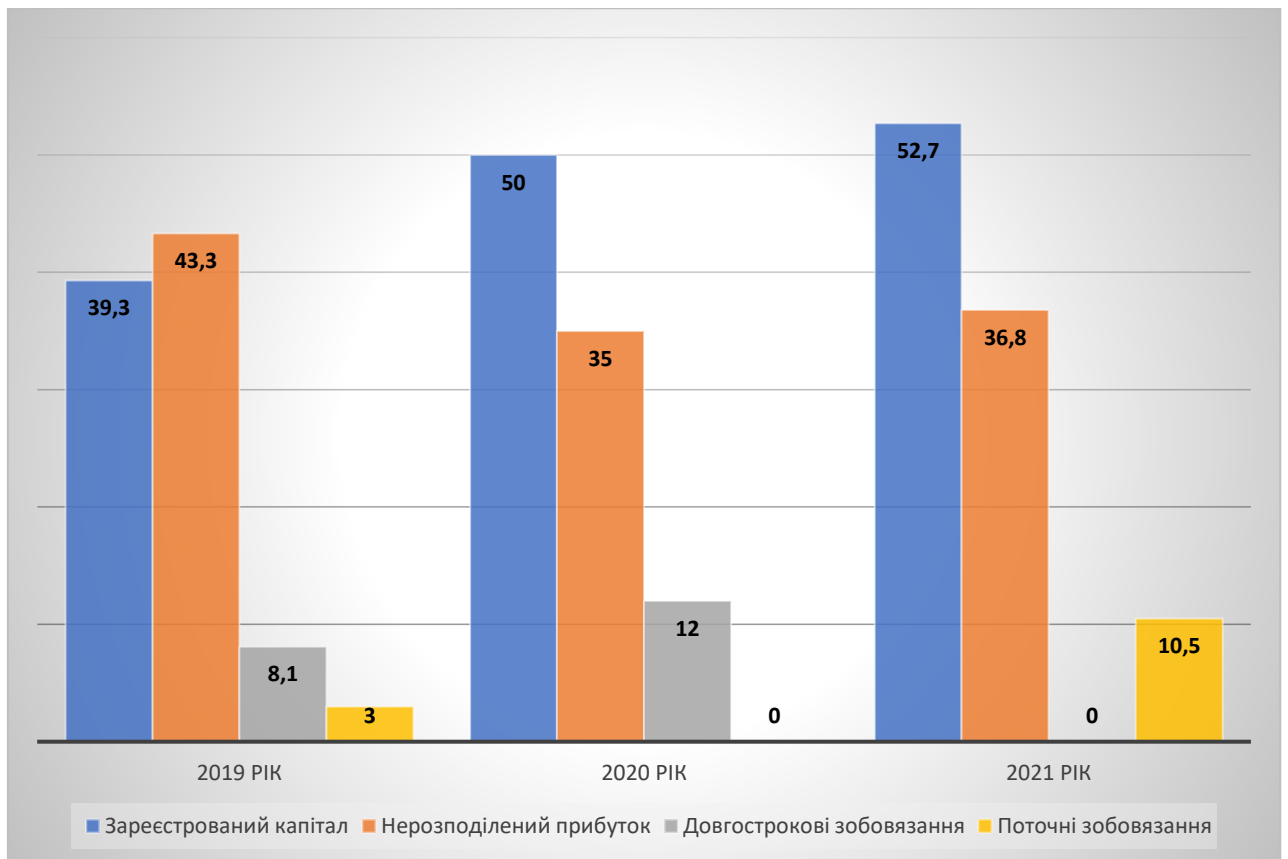

Рис. 3.4. Структура джерел утворення майна ТОВ «Простір-Т» та її зміни у 2019-2021 рр.

Структура пасивів підприємства є доволі позитивною. В першу чергу привертає увагу те що суттєву частку власного капіталу займає нерозподілений прибуток, і його частка є суттєвою протягом усього досліджуваного періоду. Зобов'язання підприємства, як довгострокові так і поточні займають дуже малі частки у структурі пасивів, що свідчить про достатній рівень платоспроможності досліджуваного підприємства.

Для ефективної оцінки стану активів, результати горизонтального та вертикального аналізу необхідно доповнити розрахунками ряду коефіцієнтів, які дають змогу більш повноцінно оцінити майновий стан досліджуваного підприємства. До них відносяться наступні коефіцієнти. Коефіцієнти зносу та

придатності основних засобів, дають змогу оцінити стан їх використання та прийняти оптимальне рішення щодо їх оновлення.

Для досліджуваного підприємства дані коефіцієнти мали такі значення за досліджуваний період.

$$K_{ЗН_{2019}} = \frac{488,2}{1078,5} = 0,45 ; K_{ЗН_{2020}} = \frac{628,5}{1088,4} = 0,57;$$

$$K_{ЗН_{2021}} = \frac{702,8}{1095,3} = 0,64$$

$$K_{ПРИД_{2019}} = \frac{590,3}{1078,5} = 0,54 ; K_{ПРИД_{2020}} = \frac{459,9}{1088,4} = 0,42;$$

$$K_{ПРИД_{2021}} = \frac{392,5}{1095,3} = 0,36$$

Результати розрахунків свідчать про те, що стан основних засобів є незадовільний. Коефіцієнт зносу з кожним роком збільшується і у 2020 році перетнув максимально допустиму для нього межу. Це говорить про те, що основні засоби потребують збільшення капітальних інвестицій для їх оновлення

Наступний показник, який допомагає оцінити майновий стан підприємства це індекс постійного активу. Його значення за досліджуваний період змінювалось наступним чином:

$$I_{ПА_{2019}} = \frac{590,3}{630,8} = 0,93 ; I_{ПА_{2020}} = \frac{459,9}{505,0} = 0,91; I_{ПА_{2021}} = \frac{392,5}{509,0} = 0,77$$

Зниження даного показника свідчить про те, що частка необоротних активів у складі власного капіталу з кожним роком знижується

Інші показники, які можна використовувати для оцінки майнового стану підприємства ми не використовуємо у нашому дослідженні, оскільки ТОВ «Простір-Т» немає виробничої діяльності, тому у їх розрахунку немає потреби.

3.2. Оцінка фінансового стану підприємства

«Фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому» [47].

Результати діяльності підприємства за певний період часу, які розкриті у статтях фінансової звітності дають змогу нам сформувану реальну картину щодо його фінансового стану за допомогою системи показників. Для прийняття ефективних управлінських рішень, показники оцінки фінансового стану допомагають оцінити правильність розміщення грошових коштів, необхідність залучення позикового капіталу та ін., тим самим виявляти резерви для покращення фінансового стану на довготривалу перспективу.

Завдання з пошуку резервів для покращення фінансового стану представлені на рисунку 3.5.

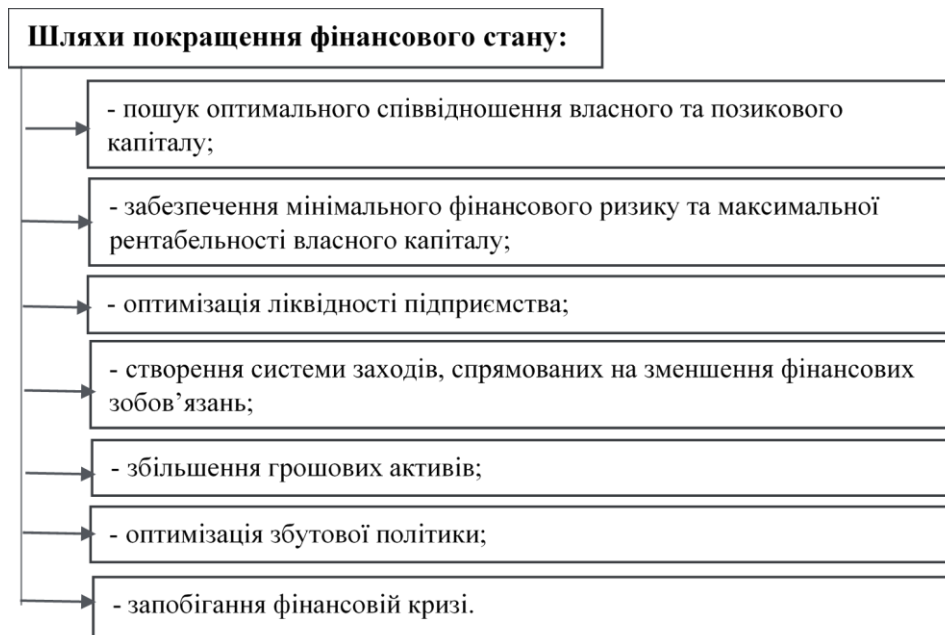

Рис. 3.5 Шляхи покращення фінансового стану підприємства [складено автором на основі 50]

Для оцінки фінансового стану підприємства у навчальній та науковій літературі запропоновано багато різноманітних показників, які дають змогу простежити динаміку зміни стану використання активів, швидкість їх обороту, раціональне використання грошових коштів, рівень забезпеченості власними обіговими коштами для виконання зобов'язань.

У таблиці 3.1. нами згруповано показники, які, на нашу думку, найдоцільніше застосовувати для оцінки фінансового стану досліджуваного підприємства, з огляду на особливості його господарської діяльності.

Таблиця 3.1

Показники для оцінки фінансового стану підприємства

№	Показники/ коефіцієнти	Формула для розрахунку	Значення показника
1	Коефіцієнт оборотності активів	$Koa = ЧД / (Вб_0 + Вб_1) / 2$ ЧД - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); Вб ₀ , Вб ₁ - валюта балансу на п.п. та к.п.	Збільшення
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	$Kфс = Вк / (Дз + Кз)$ Вк - власний капітал; Дз - довгострокові зобов'язання; Кз - короткострокові зобов'язання	Збільшення
3	Коефіцієнт покриття	$Kп = Обз / ПЗ,$ Обз - оборотні засоби; ПЗ - поточні зобов'язання	> 1 Збільшення
4	Коефіцієнт загальної ліквідності	$Kз.л. = Обз / Дз + ПЗ,$ Обз - оборотні засоби; Дз ПЗ – довгострокові та поточні зобов'язання;	Збільшення
5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$Каб.л. = Гк / ПЗ,$ Гк - грошові кошти; ПЗ - поточні зобов'язання	0,2 - 0,35
6	Коефіцієнт заборгованості	$Kз = Зк / Вк,$ Зк, Вк - залучений та власний капітал	0,5 - 0,7
7	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$Kкзк = (За + Дз + Пз + Дм) / Вб,$ За - забезпечення наступних витрат і платежів; Дз ПЗ – довгострокові та поточні зобов'язання; Дм - доходи майбутніх періодів; Вб - валюта балансу	<1 Зменшення
8	Рентабельність активів	$Kра = Пр / (Вб_0 + Вб_1) / 2,$ Пр - чистий прибуток; Вб ₀ , Вб ₁ - валюта балансу на п.п. та к.п.	> 0 Збільшення
9	Рентабельність власного капіталу	$Kрвк = Пр / (Вк_0 + Вк_1) / 2,$ Пр - чистий прибуток; Вк ₀ , Вк ₁ - сума власного капіталу на п.п. та к.п.	> 0 Збільшення (~ 0,13 - 0,24)
10	Рентабельність сукупного капіталу	$Kрод = Фо / (Вб_0 + Вб_1) / 2,$ Фо - фінансовий результат до оподаткування; Вб ₀ , Вб ₁ - валюта балансу на п.п. та к.п.	> 0 Збільшення (~ 0,12 - 0,18)
11	Рентабельність діяльності	$Kрр = Пр / ЧД,$ Пр - чистий прибуток; ЧД - чистий дохід від реалізації продукції	> 0 Збільшення

Використовуючи алгоритми розрахунків приведені в таблиці, визначимо значення даних коефіцієнтів для досліджуваного підприємства протягом 2019-2021 років та проаналізуємо зміну їх величини.

«Коефіцієнти оборотності активів»:

$$K_{OA_{2019}} = \frac{1089,9}{501,5} = 2,17 ; K_{OA_{2020}} = \frac{608,4}{678,3} = 0,89 ;$$

$$K_{OA_{2021}} = \frac{537,4}{581,2} = 0,92 .$$

«Коефіцієнти фінансової стійкості»:

$$K_{\Phi C_{2019}} = \frac{630,8}{131,9} = 4,78 ; K_{\Phi C_{2020}} = \frac{505,0}{89,0} = 5,67 ;$$

$$K_{\Phi C_{2021}} = \frac{509,0}{59,3} = 8,58 .$$

«Коефіцієнти покриття»:

$$K_{\Pi_{2019}} = \frac{172,4}{70,1} = 2,45 ; K_{\Pi_{2020}} = \frac{134,1}{16,8} = 7,98 ;$$

$$K_{\Pi_{2021}} = \frac{175,8}{59,3} = 2,96 .$$

«Коефіцієнти загальної ліквідності»:

$$K_{ЗЛ_{2019}} = \frac{172,4}{131,9} = 1,3 ; K_{ЗЛ_{2020}} = \frac{134,1}{89,0} = 1,5 ;$$

$$K_{ЗЛ_{2021}} = \frac{175,8}{59,3} = 2,9$$

«Коефіцієнти абсолютної ліквідності»:

$$K_{AL_{2019}} = \frac{58,6}{70,1} = 0,83 ; K_{AL_{2020}} = \frac{73,9}{16,8} = 4,39 ;$$

$$K_{AL_{2021}} = \frac{56,4}{59,3} = 0,95 .$$

«Коефіцієнти заборгованості»:

$$K_{З_{2019}} = \frac{131,9}{630,8} = 0,21 ; K_{З_{2020}} = \frac{89,0}{505,0} = 0,17 ;$$

$$K_{З_{2021}} = \frac{59,3}{509,0} = 0,11 .$$

«Коефіцієнти концентрації залученого капіталу»:

$$K_{КЗК_{2019}} = \frac{131,9}{762,7} = 0,17 ; K_{КЗК_{2020}} = \frac{92,0}{594,0} = 0,15 ;$$

$$K_{КЗК_{2021}} = \frac{59,6}{568,3} = 0,10 .$$

Результати проведених розрахунків дають можливість зробити наступні висновки. Всі коефіцієнти та показники рентабельності мали значне зниження у 2020 році, що пов'язане з вимушеними обмеженнями діяльності підприємства через пандемію. У 2021 році всі показники мають тенденцію до зростання, хоча це зростання є незначним, але підприємству вдалось вийти на мінімальні показники прибутку. Варто зауважити що коефіцієнт фінансової стійкості мав стійку тенденцію до зростання протягом усіх досліджуваних років. Така ж динаміка й і показника загальної ліквідності. В той же час показник заборгованості та частки залученого капіталу мають стійку тенденцію до зниження. Це свідчить про те, що незважаючи на тимчасове скорочення своєї діяльності, підприємство має достатню кількість обігових коштів для виконання своїх зобов'язань і достатню частку швидко ліквідних активів.

Рентабельність активів:

$$P_{A_{2019}} = \frac{12,6}{501,5} \times 100 = 2,0 ; P_{A_{2020}} = \frac{-125,8}{678,3} \times 100 = -1,8 ;$$

$$P_{A_{2021}} = \frac{4,0}{581,2} \times 100 = 1,0 .$$

Рентабельність власного капіталу:

$$P_{BK_{2019}} = \frac{12,6}{634,5} \times 100 = 1,0 ; P_{BK_{2020}} = \frac{-125,8}{567,9} \times 100 = -2,2 ;$$

$$P_{BK_{2021}} = \frac{4,0}{507,0} \times 100 = 1,0 .$$

Рентабельність сукупного капіталу:

$$P_{CK_{2019}} = \frac{15,4}{501,5} \times 100 = 3,0 ; P_{CK_{2020}} = \frac{-125,8}{678,3} \times 100 = -3,3 ;$$

$$P_{CK_{2021}} = \frac{4,9}{581,2} \times 100 = 1,0 .$$

Рентабельність діяльності:

$$P_{D_{2019}} = \frac{12,6}{1089,9} \times 100 = 1,0 ; P_{D_{2020}} = \frac{-125,8}{608,4} \times 100 = -2,0 ;$$

$$P_{D_{2021}} = \frac{4,0}{537,4} \times 100 = 1,0 .$$

Рівень рентабельності підприємства протягом 2019-2021 років має різний тренд. Підприємство було нерентабельним у 2020 році по вищезазначених

причинах. Однак йому швидко вдалось відновити свою діяльність і на кінець 2021 року вийти на позитивні показники рентабельності.

Висновки до розділу 3

Ефективна робота підприємства, його розвиток та фінансовий стан значною мірою залежать від складу та структури майна. Для підтримання високих конкурентних позицій на ринку та з метою підвищення ефективності діяльності та рівня прибутковості менеджменту підприємства необхідно регулярно проводити комплексну оцінку його фінансового стану та ефективності господарської діяльності. Для оцінки діяльності ТОВ «Простір-Т» використано не лише оцінку динаміки та структури балансу з використанням методів горизонтального та вертикального аналізу, а й ряд показників, які дають змогу простежити динаміку зміни стану використання активів, швидкість їх обороту, раціональне використання грошових коштів, рівень забезпеченості власними обіговими коштами для виконання зобов'язань.

Результати аналізу показують, що основні засоби потребують оновлення. Рівень їх зносу має стійку динаміку до зростання. Негативним також є зростання рівня дебіторської заборгованості. Курівництву підприємства слід вжити заходів для погашення дебіторської заборгованості, а також використати частину прибутку на оновлення основних засобів.

Структура активів та пасів підприємства є задовільною. В активах переважну частку займають основні засоби, значно зросла частка грошових коштів. Власний капітал підприємства представлений великою часткою нерозподіленого прибутку, яка збільшувалась протягом досліджуваного періоду. Позитивним є той факт, що підприємство погасило свої довгострокові зобов'язання, а короткострокові зобов'язання займають незначну частку у

пасивах підприємства. це дає змогу стверджувати, що підприємство є платоспроможним.

Коефіцієнти оцінки фінансового стану мали значне зниження у 2020 році, що пов'язане з вимушеними обмеженнями діяльності підприємства через пандемію. У 2021 році всі показники мають тенденцію до зростання, хоча це зростання є незначним, але підприємству вдалось вийти на мінімальні показники прибутку. Варто зауважити що коефіцієнт фінансової стійкості мав стійку тенденцію до зростання протягом усіх досліджуваних років. Така ж динаміка й і показника загальної ліквідності. В той же час показник заборгованості та частки залученого капіталу мають стійку тенденцію до зниження. Це свідчить про те, що незважаючи на тимчасове скорочення своєї діяльності, підприємство має достатню кількість обігових коштів для виконання своїх зобов'язань і достатню частку швидко ліквідних активів.

Рівень рентабельності підприємства протягом 2019-2021 років має різний тренд. Підприємство було нерентабельним у 2020 році по вищезазначених причинах. Однак йому швидко вдалось відновити свою діяльність і на кінець 2021 року вийти на позитивні показники рентабельності.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Охорона праці на досліджуваному підприємстві

праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Законодавство про охорону праці складається із Закону України «Про охорону праці», КЗпП, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

В сучасних ринкових умовах лише комплексне управління охороною праці з боку держави, роботодавця та працівників здатне забезпечити підвищення ефективності у цій сфері. У той же час, як свідчить практика, на підприємствах, поодинокі заходи з охорони праці не дають необхідного ефекту, тому в даному питанні потрібний системний підхід, за якого заходи з охорони праці застосовуються виважено, взаємопов'язано, комплексно. З цією метою на підприємстві, з урахуванням його особливостей, розробляється система управління охороною праці.

Управління з боку роботодавця - роботодавець зацікавлений щодо зменшення кількості нещасних випадків. Великого значення у системі управління охороною праці на підприємстві набувають громадські органи в особі профспілок, уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці та комісій з питань охорони праці. Управління з боку працівників підприємства - працівники повинні відповідально ставитись до охорони праці, знати та виконувати вимоги, визначені нормативною документацією.

До основних функцій управління охороною праці належать:

- прогнозування і планування робіт та їх фінансування;
- організація та координація робіт;
- облік показників стану умов і безпеки праці;
- аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці;
- контроль за функціонуванням СУОП;
- стимулювання діяльності з охорони праці.

Основні завдання управління охороною праці:

- навчання працівників з питань охорони праці та пропаганда безпечних методів праці;

- забезпечення безпеки технологічних процесів, виробничого устаткування, будівель і споруд, виробничих приміщень;

- нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;

- забезпечення працівників засобами колективного та індивідуального захисту;

- забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку;

- організація лікувально-профілактичного та санітарно-побутового обслуговування працівників;

- професійний відбір працівників певних професій;

- удосконалення нормативної бази підприємства з питань охорони праці.

Надто важливе значення має внутрішній контроль, який на відміну від інших видів контролю здійснюється значно частіше та від дієвості якого залежить стан охорони праці на підприємстві. Стимулювання діяльності з охорони праці спрямоване на створення зацікавленості працівників у забезпеченні здорових та безпечних умов праці.

4.2. Інженерний захист персоналу об'єкту та населення. Правила застосування

Інженерно-технічні заходи цивільного захисту - комплекс інженерно-технічних рішень, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення захисту населення і територій від них та небезпеки, що може виникнути під час воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій, а також створення умов для забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання і територій в особливий період.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання та населення. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій забезпечується шляхом: 1) функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення; 2) централізованого використання телекомунікаційних мереж загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж і телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації; 3) автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій; 4) функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення; 5) організаційно-технічної інтеграції різних систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення; 6) функціонування в населених пунктах,

а також місцях масового перебування людей сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для передачі інформації з питань цивільного захисту.

Встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло покладається на органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання. Місця встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло визначаються органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання.

Оператори та провайдери телекомунікації, телерадіоорганізації зобов'язані забезпечити підключення технічних засобів мовлення до автоматизованих систем централізованого оповіщення з установленням спеціального обладнання для автоматизованої передачі сигналів та повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій.

Порядок організації оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту визначається положенням, яке затверджується Кабінетом Міністрів України. Керівники суб'єктів господарювання, що експлуатують потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної небезпеки, зобов'язані систематично та оперативно оприлюднювати інформацію про такі об'єкти в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах, інформаційних стендах та в будь-який інший прийнятний спосіб. Інформація має містити дані про суб'єкт, який її надає, та сферу його діяльності, про природу можливого ризику під час аварій, включаючи вплив на людей та навколишнє природне середовище, про спосіб інформування населення у разі загрози або виникнення аварії та поведінку, якої слід дотримуватися.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

1. Малі підприємства без перебільшення є ваговою складовою у розвитку національної економіки. Зважаючи на особливості господарської діяльності вони, на відміну від інших, максимально швидко реагують на кризові явища та екстремальні процеси, що відбуваються в економіці країни. В свою чергу, держава намагається створити максимально сприятливий клімат для розвитку малого бізнесу та масштабування його доходів. Малий бізнес робить доволі значний внесок в розмір ВВП, розширення темпів зайнятості населення, зростання рівня доходів населення, розвиток соціальної сфери держави, що пояснюється рядом особливостей: значна гнучкість до зміни факторів зовнішнього середовища (малі підприємства швидко мобільні, значно швидше можлива переорієнтація на впровадження нових або інших видів продукції, робіт, послуг, швидше реагування на зміни нормативно-правової бази, малий розмір вимагає менших капіталовкладень для впровадження нових технологій і т.д.).

2. Вагому роль для успішного розвитку малого підприємництва має державна підтримка, яка реалізується через затверджені законодавчі та нормативно-правові акти. Роль державної політики на розвиток малого бізнесу має два аспекти: з однієї сторони на сьогоднішній день існує величезна кількість програм для підтримки та розвитку малого бізнесу, а з іншої сторони держава вимагає чіткого та неухильно дотримання законодавчих та нормативно-правових актів, щодо діяльності малих підприємств, в тому числі в процесі участі в програмах державної підтримки.

3. Побудова системи обліку та звітності на малих підприємствах визначається такими законодавчими та нормативно-правовими актами як: ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий

кодекс України, Методрекомендації №422, Методрекомендації №720, П(С)БО 25 та у переважній більшості відбувається за тими самими правилами і вимогами, що і до решти підприємств. Специфічні особливості, які присутні на методологічному етапі, пов'язані з організаційно-правовими особливостями діяльності таких підприємств та мають на меті забезпечити оптимальне поєднання щодо використання наявних фінансових, трудових та інших ресурсів та забезпечення вчасного та достовірного відображення інформації про господарську діяльність підприємства.

4. В обліковій політиці досліджуваного ТОВ «Простір-Т» передбачено використання спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності, що передбачає використання для синтетичного обліку таких регістрів: Журнал обліку господарських операцій, Відомості 1м-5м, Оборотно сальдова відомість. Для обліку активів, капіталу, зобов'язань та фінансових результатів малі підприємства повинні дотримуватись вимог, що передбачені відповідними П(С)БО. Загалом облік на малих підприємствах не має суттєвих відмінностей від великих чи середніх підприємств. Наявні особливості пов'язані, насамперед, з обраною формою обліку та з видом економічної діяльності яким займається підприємство.

5. Завершальним етапом в обліковому процесі є звітність. складання та подання звітності малими підприємствами регламентується окремим стандартом – П(С)БО 25. Привертає увагу той факт, що П(С)БО 25 не містить інформації щодо додатково вписуваних статей до форм фінансової звітності, так як це передбачено в П(С)БО 1. На нашу думку, такі додаткові статті варто передбачити як додаток до стандарту, оскільки суб'єкти малого бізнесу працюють у різноманітних сферах та галузях національної економіки і в окремих випадках, є інформація, яку варто наводити окремою статтею Балансу чи Звіту про фінансові результати (і вона може відповідати критеріям суттєвості), для надання користувачам усесторонньої та більш повної інформації про діяльність підприємства.

6. Ефективна робота підприємства, його розвиток та фінансовий стан значною мірою залежать від складу та структури майна. Для підтримання високих конкурентних позицій на ринку та з метою підвищення ефективності діяльності та рівня прибутковості менеджменту підприємства необхідно регулярно проводити комплексну оцінку його фінансового стану та ефективності господарської діяльності. Для оцінки діяльності ТОВ «Простір-Т» використано не лише оцінку динаміки та структури балансу з використанням методів горизонтального та вертикального аналізу, а й ряд показників, які дають змогу простежити динаміку зміни стану використання активів, швидкість їх обороту, раціональне використання грошових коштів, рівень забезпеченості власними обіговими коштами для виконання зобов'язань.

7. Структура активів та пасивів підприємства є задовільною. В активах переважну частку займають основні засоби, значно зросла частка грошових коштів. Власний капітал підприємства представлений великою часткою нерозподіленого прибутку, яка збільшувалась протягом досліджуваного періоду. Позитивним є той факт, що підприємство погасило свої довгострокові зобов'язання, а короткострокові зобов'язання займають незначну частку у пасивах підприємства. це дає змогу стверджувати, що підприємство є платоспроможним.

8. Коефіцієнти оцінки фінансового стану мали значне зниження у 2020 році, що пов'язане з вимушеними обмеженнями діяльності підприємства через пандемію. У 2021 році всі показники мають тенденцію до зростання, хоча це зростання є незначним, але підприємству вдалось вийти на мінімальні показники прибутку. Варто зауважити що коефіцієнт фінансової стійкості мав стійку тенденцію до зростання протягом усіх досліджуваних років. Така ж динаміка й і показника загальної ліквідності. В той же час показник заборгованості та частки залученого капіталу мають стійку тенденцію до зниження. Це свідчить про те, що незважаючи на тимчасове скорочення своєї діяльності, підприємство має достатню кількість обігових коштів для виконання своїх зобов'язань і достатню частку швидко ліквідних активів.

9. Рівень рентабельності підприємства протягом 2019-2021 років має різний тренд. Підприємство було нерентабельним у 2020 році по вищезазначених причинах. Однак йому швидко вдалось відновити свою діяльність і на кінець 2021 року вийти на позитивні показники рентабельності.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. 09:2010. Класифікація видів економічної діяльності. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2010.
2. Бортнік С.М. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 36.
3. Бреус С.В., Шматуха В.С. Оцінка фінансового стану підприємства та основні напрями його покращення. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2016. № 12(2). С. 35-37.
4. Валюх А.В., Зайцев О.В. Аналіз та напрями покращення фінансового стану підприємств України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 28. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/28-2019>.
5. Вознюк А. О. Оцінка фінансового стану підприємства як необхідна складова його економічного розвитку. *Всеукраїнський наукововиробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2012. № 11. С. 28–35.
6. Газета Українська правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/12/3/680345/> (дата звернення 08.09.2022)
7. Гоголь Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014. 384 с.
8. Горюнов Д., Кравченко О. Огляд малого і середнього підприємництва в Україні. Офіс розвитку малого і середнього підприємництва. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpxcbePvy_ymQIJMi5Wci5RKxP/view
9. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 19.10.2022).
10. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2013

11. Давидовська Г.І. Сучасний стан малого підприємництва в Україні. *Модернізація економіки України: основні тенденції та проблеми : монографія* / за наук. ред. канд. екон. наук, доц. Н. Є. Кульчицької. Чортків : ТНЕУ, 2020. С.32-42
12. Довбуш А.В. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу. *Інноваційна економіка*. 2020. №5-6. С.162-167
13. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. К.: Вид. центр «Академія», 2000. Т 2. 848 с.
14. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. К.: Вид. центр «Академія», 2000. Т 1. 864 с.
15. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. К.: Вид. центр «Академія», 2000. Т 3. 952 с.
16. Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / Під ред. М.І. Молдаванова. К., 2013
17. Єлисеєва О.К., Решетняк Т.В. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств. Краматорськ: ДДМА, 2008. 208 с.
18. Спіфанова І.Ю., Джеджула В.В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 143 с.
19. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 4-те вид., випр. та доп. Київ : Т-во «Знання», КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін.-ту НБУ. 566 с.
20. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/996-14>
21. Закон України «Про господарські товариства» від 1 вересня 1991 р. №1576-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 18.09.2022).
22. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і

- організацій, затв. наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291. (дата звернення 10.10.2022)
23. Костецький В.В. Особливості здійснення фінансового оздоровлення підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 26. № 1. С. 50–57.
24. Красноносова О.М., Пономаренко Є.В., Харченко Р.В. Теорія та практика вибору перспективних напрямів розвитку малого бізнесу в Україні та світі. *Бізнес інформ*. 2021. № 11. С. 281–286.
25. Крисак А.О., Мусятковська О.С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 68–73. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/16.pdf
26. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 720 від 15.06.2011 р. URL: [http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%.\(дата звернення 18.11.2022\)](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%.(дата звернення 18.11.2022))
27. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 422 від 25.06.2003 р. URL: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=1_96041. (дата звернення 06.10.2022)
28. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. № 1. С. 63–71. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21613/maket200296-65-73_0.pdf
29. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2022)
30. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2022)
31. Павелко О.В. Спрощення обліку на підприємствах малого бізнесу URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/151.pdf> (дата звернення 10.10.2022)

32. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 10.11.2022)
33. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5536> (дата звернення: 27.09.2022).
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. (дата звернення 18.11.2022)
35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» № 237 від 08.10.1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>(дата звернення 03.11.2022)
36. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» № 20 від 31.01.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>(дата звернення 04.11.2022)
37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" № 1591 від 09.12.2011 р. URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO25.aspx>. (дата звернення 08.10.2022)
38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» № 92 від 27.04.2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 24.10.2022)
39. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» № 242 від 18.10.1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 15.10.2022)
40. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» № 246 від 20.10.1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>(дата звернення 12.10.2022)

41. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці (Форми N П-1, П-2, П-3, П-4, П-5, П-6, П-7) Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 № 489 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text> (дата звернення 12.10.2022)
42. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення 10.09.2022)
43. Рузакова О.В. Нечітко-множинне моделювання фінансового стану підприємства. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики* : зб. наук. пр. ВНАУ. 2019. № 4. С. 69–76.
44. Рузакова О.В., Юрчук Н.П. Використання апаратів штучного інтелекту для формалізації фінансових об'єктів при побудові СППР. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки*. 2021. № 1. С. 45–51. 13
45. Сидорук І.С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. Підприємництво та інновації. 2021. № 18. С. 67–72. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/441/428>
46. Ситник Н.С., Козак С.І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 26–1. С. 83–87. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf
47. Смачило В.В., Будникова Ю.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств. *Економічний простір: зб. наук. праць*. 2008. № 20/2. С. 35–40.
48. Статистичний збірник «Україна у цифрах, 2020» / Відпов. за випуск О. А. Вишневська. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 46 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_Ukraine%20in%20figures_20u.pdf

49. Статистичний щорічник України за 2020 рік / За ред. І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 455 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook2020.pdf
50. Ткаченко А.А., Подзігун Я.В., Кулик Ю.М. Удосконалення аналізу фінансового стану на українських підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2020. Випуск 57. С.45-53
51. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. За заг. ред. Школьник І.О. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 368 с
52. Фінансовий менеджмент : підручник. За заг. ред. Поддєрьогіна А.М. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с.
53. Хребет національної економіки. Чим живе малий і середній бізнес в Україні та як він відвойовує свою частку у національному ВВП Журнал НВ Випуск журналу №48 від 23 грудня 2021 <https://biz.nv.ua/ukr/economics/maliy-biznes-v-ukrajini-umovi-roboti-perspektivi-chim-zaroblyaye-novini-ukrajini-50203466.html>
54. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435- IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 18.10.2022)